

A pedagógusszakma presztízs vizsgálata

Szentmiklósi Viola Ágnes

2022.

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Társadalomtudományi Intézet

Konzulens
Pacsuta István
adjunktus

Készítette
Szentmiklósi Viola Ágnes
Szociálpedagógia BA szak
kriminológia szakirány
nappali tagozat

Eger, 2022.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	Elméleti rész	4
2.1.	<i>Társadalmi szerkezet és rétegződés</i>	4
2.2.	<i>Társadalmi osztály</i>	5
2.3.	<i>Társadalmi réteg</i>	5
2.4.	<i>A társadalmi rétegződés vizsgálatának módszere (presztízsvizsgálat)</i>	6
3.	Professzionizáció	7
3.1.	<i>A pedagógus szakma professzionizációja</i>	10
3.2.	<i>Hazai kutatástörténeti előzmények</i>	11
4.	A kutatás bemutatása	14
4.1.	<i>A mérőeszköz</i>	14
4.2.	<i>Az eredmények bemutatása</i>	15
4.3.	<i>A szakmák értékelésének alakulása</i>	21
5.	A hipotézisek vizsgálata	28
5.1.	<i>Első hipotézis vizsgálata</i>	29
5.2.	<i>Második hipotézis vizsgálata</i>	30
5.3.	<i>Harmadik hipotézis vizsgálata</i>	33
6.	Összegzés	35
	Források	36

„Az ifjúság helyes nevelését és az egész közoktatásügynek intézését a józan erkölcsű népek mindenkoron oly nagy fontosságúnak tekintették, hogy benne látták országaik legfőbb sarokkövét, és az általános jólét alapját. És méltán.”

Mária Terézia

1. Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben a társadalom folyamatos változásokon esett át, és ebben nagyon nagy szerepet játszott a globalizáció. Ez a változás természetesen, hazánkban is jól nyomon követhető. A korábban, főleg a rendszerváltás előtti, a társadalom által megbecsült szakmák lecserélődtek. Míg a rendszerváltás előtt sokkal kevesebb szellemi foglalkozású munkás dolgozott, addig napjainkra tapasztalható tendencia az, hogy egyre növekszik a szellemi munkát végzők száma, és egyre jobban növekszik azoknak a száma, akik felsőfokú végzettséget szereznek. Nő azoknak a száma, akik a szolgáltató szektorban dolgoznak, fokozatosan növekszik a szakképzett és a szakképzetlen dolgozók közti különbség, itt fontosnak tartom megemlíteni az iskola és az oktatás szerepét. Magyarországon megfigyelhető még az is, hogy a társadalomban észlelhető egyenlőtlenségek a jövedelemben, a lakhatási körülményekben, az életmódban, az egészségi állapotban és az iskolai végzettségben is növekedést mutatnak.

Ezeket azért tartom fontosnak megemlíteni, mert ezek a jelenségek nagy hatást gyakoroltak arra nézve, hogy mit tart a társadalom elismerőnek és ez dolgozatom témájához szervesen kapcsolódik. Sok tekintetben változtak a különböző szakmák elismertségei. Már nemcsak az alapján értékelnek egy foglalkozást megbecsülendőnek, vagy hasznosnak, hogy mennyit tesz hozzá az adott foglalkozás a társadalomhoz, hanem jobban előtérbe került az az aspektusa is egy-egy foglalkozásnak, hogy mennyire tudja a jövedelmi stabilitást biztosítani. Az a szakma, amit ez a jelenség különösen negatívan érint, az a pedagógus szakma. Vizsgálatom is erre a jelenségre fókuszál. Szakdolgozatom témája egy választott szakma, azon belül is a pedagógus szakma presztízs vizsgálata. Dolgozatomban elsősorban a fiatal, pályakezdő, gyakornokként dolgozó, pedagógus hallgatókat vizsgálom. A kutatási területemet az Észak - Magyarországon gyakornoki munkát végző pedagógus hallgatókra szűkítettem. Azért ez a csoportot mérőeszközöm alanyának, mert azt szerettem volna vizsgálni, hogy ennek a korosztálynak milyen mértékben gyakorolt hatást a szakmákkal kapcsolatos attitűdjére a már korábban említett

társadalmunkban végbement változás. Ezen túlmenően is, hogyan látják saját szakmájuk helyzetét, a többi szakmához viszonyítva.

Kérdőívem egyik alapjául egy, a KSH által 2016-ban kiadott presztízsvizsgálat, ami a különböző szakmák presztízsét vizsgálja. Ez alapján állítottam össze a mérőeszközümet. Kérdőívem témája a pedagógus szakma presztízsvizsgálata. A mintavételelem alapját elsősorban az egyetemista fiatalok képezik. Kérdőívemben arról kérdezem a fiatalokat, hogy hogyan látják napjainkban a pedagógus szakma presztízsének alakulását. Fókuszálók emellett arra is, hogy a kitöltők családjában van-e pedagógus és ez a hatás formálta-e a kérdőív kitöltőjének attitűdjét azzal kapcsolatban, hogy mennyire gondolja társadalmilag hasznosnak a pedagógus szakma tevékenységét.

2. Elméleti rész

2.1. Társadalmi szerkezet és rétegződés

Dolgozatom témája egy választott szakma presztízs vizsgálata. Ennek vizsgálatával a szociológia tudománya már régóta foglalkozik. Ez a vizsgálat viszont a társadalom rétegzettségén és az arra való reflektáláson alapul. Ennek kapcsán szeretnék szót ejteni a rétegződésvizsgálatokról, illetve a különböző társadalmi struktúrákról.

Andorka Rudolf a társadalmi szerkezeten a társadalmon belüli különböző pozíciók közötti viszonyokat érti. Ezt bővebben úgy fogalmazza meg, hogy mivel a társadalmon belüli pozíciókat emberek és különböző csoportok foglalják el, ezért ez a szerkezet a különböző egyének és csoportok közötti viszonyokat jelenti. (Andorka, 2006) Ilyen viszonyulás lehet például egy főnök és egy beosztottja közötti szerep – Andorka itt a vállalatvezetők és a szakképzelten munkások közötti viszonytal példálózik. Ezek között a viszonyulások között a különbséget sokszor az jelenti, hogy az egyik pozícióban lévő fél több juttatást kap, mint a másik, ezért sokszor ezen csoportok között ellentétek lépnek fel.

„A társadalmi rétegződés s a különböző ismérvek – mint a foglalkozás, beosztás, munkahely, iskolai végzettség, lakóhely – alapján megállapított társadalmi kategóriák helyzetének eltérése, hierarchikus sorrendje az életkörülmények és az életmód különböző dimenzióiban.” (Andorka et al., 2006, 92.o.) Andorka ebben az esetben a rétegződést „erősen empirikus fogalomnak” tekinti, mivel a társadalmi rétegződés vizsgálatakor a

szociológusok azt vizsgálják, hogy a különböző csoportok közül melyik csoport van kedvezőbb illetve kedvezőtlenebb helyzetben.

2.2. Társadalmi osztály

Az elkövetkezőkben szeretnék szót ejteni néhány szociológiai fogalomról, amit dolgozatom témájával kapcsolatban indokoltnak tartok ¹ megemlíteni. Az egyik ilyen fogalom a *társadalmi osztály* fogalma. Andorka Rudolf szerint társadalmi osztálynak nevezzük a termelőeszközökhöz való viszony alapján definiált társadalmi kategóriákat. Andorka a marxi értelmezést alapul véve három féle osztályt különböztet meg: a termelőeszközöket nem birtokló munkásokat, a csak saját maguk foglalkoztatásához elegendő termelőeszközökkel rendelkező kispolgárokat és azokat a tőkéseket, akik annyi termelőeszközt birtokolnak, hogy bér munkásokat foglalkoztathatnak. Eszerint az értelmezés szerint a szellemi foglalkozásúak a termelőeszközöket nem birtokló munkások közé sorolhatóak, ebből kifolyólag a pedagógusok is. Ezt azért tartom fontosnak megemlíteni, hogy jobban el tudjam helyezni magát a pedagógus szakmát a társadalmi viszonyrendszerek tekintetében. Viszont ez az értelmezés a társadalmat csak foglalkozási szempontból osztja fel különböző kategóriákra, ezért más értelmezésekkel is szeretnék foglalkozni ebben a tekintetben.

2.3. Társadalmi réteg

A szociológia *társadalmi rétegnek* nevezi a foglalkozás, iskolai végzettség, lakóhely, jövedelem nagyság, alapján meghatározott társadalmi kategóriákat. Vannak olyan szerzők, akik szerint, akik szerint a réteg egy összefoglaló fogalom, amelynek egyik speciálisabb megfogalmazása lehet az *osztály*.² Minden réteg sajátos jellemzőkkel rendelkezik, amelyek a történelem során folyamatosan változtak. Vannak olyan társadalmi rétegek, amelyek státusa illetve presztízse fölértékelődött bizonyos események hatására, illetve vannak olyanok is, amik ennek az ellenkezőjét szenvedték el. Ez a jelenség, úgy vélem, hogy a huszadik század folyamán jelentősen felgyorsult, és egészen jelentős módon formálta a társadalom felfogását bizonyos foglalkozásokkal kapcsolatban. Ez számomra a pedagógus szakma szempontjából érdekes, mivel úgy vélem, hogy a legtöbb változást ennek a szakmának a megítélése „szenvetde el” a történelem során.

¹ Andorka et al., Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 93. o.

² Andorka et al., Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 93. o.

2.4. A társadalmi rétegződés vizsgálatának módszere (presztízsvizsgálat)

Az egyik speciális formája a társadalmi rétegződések vizsgálatának az maga a presztízsvizsgálat, melyet én is lefolytattam. Ennek a vizsgálatnak a lényege abban áll, hogy a vizsgált személyeket kéri meg a kérdező, hogy saját véleménye alapján ítélje meg bizonyos foglalkozások presztízsét. A legutóbbi presztízsvizsgálatot a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) végezte, 2016-ban. Ezt a felmérést Magyarország 2148 településén, 440 ezer háztartásának megkeresésével folytatták le, végül a kérdőívet 43 ezer személy töltötte ki, ennek alapján prezentálták az eredményeket. Ez a vizsgálat kifejezetten a foglalkozások presztízisére irányult.

A szociológia tudománya már régóta foglalkozik a különböző osztályok egymásra gyakorolt hatásával. Ennek az egyik módszere a presztízsvizsgálat, amely a szociológia empirikus kutatási területein játszott szerepet. Goldthorpe szerint *„a presztízs valamely vélt vagy valós értéknek, illetve teljesítménynek a feltételezése és elismerése is egyben (...) tiszteletnyilvánítási, egyenrangúság-elfogadási és lenézési esély (...), ami aztán maga után vonja a megfelelő interakcionális következményeket”*.³

A szociológusokat előszeretettel foglalkoztatja a különböző osztályok és társadalmi rétegek életmódjának különbsége. Ezen különbségek vizsgálata során jutottak arra a következtetésre, hogy ezeket a társadalmi kategóriákat el kell különíteni egymástól. Ezeket a kategóriákat elsőként S. Hradil (1987) dolgozta ki. Ezek a társadalmihelyzet – Kategóriák a következők:

- hatalmi elit,
- gazdagok,
- műveltségi elit,
- gazdasági vezetők,
- felsőszintű szakemberek,
- egyetemi hallgatók,
- olyan „normálkeresők”, akiket nem fenyeget munkanélküliség és elszegényedés,
- olyan „normálkeresők”, akiket ezek közepesen fenyegetnek,

³ Goldthorpe, John H.–Hope, Keith (1977): A foglalkozások minősítése és foglalkozáspresztízs. In: Léderer Pál (szerk.): A foglalkozások presztízse. Gondolat Kiadó, Budapest. 251. in. Mikrocenzus 2016: A foglalkozások presztízse, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 2018

- az ezek által erősen veszélyeztetett „normálkeresők”,
- nyugdíjasok,
- tartósan munkanélküliek,
- szegények,
- peremhelyzetben lévő, diszkriminációt szenvedő csoportok. (Andorka et al., Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 101. o.)

3. Professzionalizáció

A már korábban ismertetett témakörök mellett, fontosnak tartom a professzionalizáció, mint fogalom témáját is kidolgozni, mivel úgy gondolom, hogy a pedagógus szakma jobb bemutatását és ez alapján a kutatásom értelmezését is elősegíti. Ennek kapcsán kiemelném, hogy különféle elméletek születtek azzal kapcsolatban, hogy mi maga a professzionalizáció. Amit ezek az elméletek egységesen megfogalmaznak, illetve vizsgálnak, azok a folyamatok, amikor egy tevékenységrendszer foglalkozássá válik, egy új szakma alakul ki belőle. Ezek a folyamatok a mindennapi cselekvésekből válnak ki és egységesednek.

Alapvetően minden elmélet egyet ért abban, hogy a professzionalizáció kialakulásához elengedhetetlen a szakmakép kialakulása. Ehhez egységes alapokat szükséges lefektetni. Mielőtt konkrétan is foglalkoznék a professzionalizáció pedagógus szakmára vonatkozó pontjaival, először általánosságban szeretném bemutatni a professzionalizációt, különböző szerzők elméletei alapján, de előtte Fízel Natasa tanulmánya alapján szeretnék egy kis történelmi áttekintést adni a professzionalizáció fogalmának kialakulásáról.

Abban minden elmélet közös, hogy megalkotóik a szakmává válást egy összetett folyamatnak tekintik, amelyben az államnak és az oktatásnak is fontos szerepe van.

A 18. században megjelenő ipari forradalom hatására kezdtek egyre inkább differenciálódni a különböző foglalkozáscsoportok. Egyre inkább előtérbe került a szabad foglalkozásválasztás, illetve az abban megszerzett tudás, az emberek számára, szemben a születéssel szerzett előjogokkal. (Fízel Natasa, 2017, 56. o.) A különböző társadalmi folyamatok (pl.: urbanizáció) hatására az általános tudás folyamatosan bővült, így egyre

inkább előtérbe került a szaktudások elsajátításának kérdése. Az angol szakirodalom a magasan képzett hivatalnok elit fejlődési sajátosságait elemezve vezette be a szakmásodás, majd a tevékenységek kör hivatássá válásának leírására a professzionalizáció fogalmát. A folyamat elemzése során egyrészt a szakma létszámának növekedése, másrészt a szakmai végzettség megszerzésének módja, követelménye, valamint érdekérvényesítő képessége került a kutatók fókuszába (Németh, 2008b. 91. o.; Németh, 2003. 55. o. in: Fízel Natasa, 2017, 56. o.).

Németh András a szakmásodás és a professzionalizáció fogalmát az alábbiak szerint választja ketté: *„A professzionalizáció fogalmát a szakértői vagy tudáselit (. . .) egyetemen megszerezhető tudásának konstrukciós, illetve intézményesülési folyamataival összefüggésben használjuk. A szakmásodás alatt az alacsonyabb társadalmi presztízs „ú, középfokú szakiskolákban megszerezhető gyakorlatias szakmák (pl. szakmunkás, közvetlen termelésirányító szakemberek, tanítók) intézményesülési folyamatait értjük. Képzésük is egymástól elkülönülő, duális rendszerben (szakiskola/egyetem) valósul meg”* (Németh, 2013. 101. o. in.: Fízel Natasa, 2017, 56. o.).

Ezen történelmi áttekintést azért tartom fontosnak dolgozatom szempontjából, mert átfogóbb képet szeretnék nyújtani a professzionalizáció szempontjából, mivel ez egy régóta tartó folyamat, ami lényegét tekintve a mai napig is átfogó képet ad a különböző szakmák, illetve professziók kialakulása szempontjából, tekintve azt, hogy a mai napig is jönnek létre különböző foglalkozások, amelyek jelen társadalmi helyzetünkhöz is tökéletesen tudnak adaptálódni (pl.: egyes online térben megjelenő foglalkozások).

Pierre Bourdieu kutatásai során kezdetben az oktatásszociológiát vizsgálta, majd később kezdett el foglalkozni a társadalmi pozíciók újratermelődésével. Szerinte az emberek három típusú tőkével rendelkeznek, ezek pedig a pénztőke, illetve kulturális és társadalmi tőke. Ebből a kulturális tőkét a műveltséggel köti össze, míg a szociális tőkét az egyes egyén által birtokolt kapcsolatrendszerrel. (Fízel Natasa, 2017, 57. o.) Bourdieu szerint az iskolák csak a felszínen választják ki a legkiválóbb tanulókat az oktatás rendszerében. Valójában rejtetten kijelölik a gyerekek helyét a társadalomban, mivel olyan értékeket predesztinálnak feléjük, amiket csak a tehetősebb családok gyermekei tudnak elsajátítani, a kevésbé jó helyzetű családok gyermekei azokkal kevésbé vagy egyáltalán nem tudnak azonosulni. Ezzel a folyamattal Bourdieu szerint az iskolák újratermelik a társadalmi egyenlőtlenségeket. Szerinte az egyes társadalmi csoportok, elkülönítik magukat egymástól. *„A mindennapi élet ezen elemeit Bourdieu a praxis fogalmában foglalja össze. Ennek hátterében áll az egész társadalmi élettel és kultúrával szembeni*

következetes attitűd. Ez utóbbit nevezi Bourdieu habitusnak. Ez jellemzi és definiálja a különböző társadalmi osztályokat. Az életmód tehát nemcsak tükrözi, hanem alakítja is a társadalmi struktúrát. Ezek az elkülönülő csoportok lehetnek az egyes szakmák képviselői is (Andorka, 2003. 81–82; 381–382; 468–469. o. in.: Fízel Natasa, 2017, 57. o.).”

Michel Foucault professzionalizációs folyamat kapcsán a *tudományos beszéd* fontosságára helyezi a hangsúlyt. Szerinte ez három, egymást követő folyamatra tagolódik: az episztemológiai szinten az alapfogalmak kerülnek tisztázásra, a következő szinten a tudományos szint átlépése következik, majd „*a tudományos beszéd a maga részéről képessé válik a számára szükséges axiómák, az általa használt elemek, és az általa legitimnek elismert propozicionális szerkezetek és az általa elfogadott átalakulások definiálására, amikor ily módon önmagából ki tudja bontani az általa alkotott formális épületet*” (Foucault, 2001. 239. o., idézi Németh, 2013. 103. o. in.: Fízel Natasa, 2017, 58. o.).”

Ez a két elmélet Fízel Natasa összefoglalásában abban egyezik, hogy az iskola szubjektív és nem teremt egyenlő esélyeket a tanulók számára, hanem sokkal inkább differenciálja őket, és csak bizonyos, privilegizált helyzetben lévőknek ad valódi esélyt társadalmi helyzetük jobbítására. Ennek része az is, hogy az elsajátítható tudásanyag állami szinten kerül meghatározásra, melynek elsajátítása nem történik egyenlő mértékben hatékonyan. Ez nagy mértékben meghatározza a különböző szakmák kialakulását és professzionalizációs esélyeiket.

Korábban nekem is rálátásom adódott erre a jelenségre. Két különböző iskola tanulóival sikerült kapcsolatba lépnem és a különböző beszámolókat hallva tudtam ehhez a két elmülethez kapcsolódni. Az egyik iskola egy elhelyezkedését is tekintve frekvenciáltabb helyen található és nagy történelmi múlttal rendelkezik, a másik iskola egy ahhoz képest “fiatalabb” iskola, sokkal későbbi megalakulással. Továbbá elhelyezkedését tekintve sem a város központi részén található. Bár a tantervük központilag van meghatározva, mégis a korábban említett iskola tanulói sokkal részletesebben tanulnak meg bizonyos tananyagrészeket. Több fakultációs lehetőségük van a tanulóknak és több nyelvet tanulhatnak. Az iskola profilja pedig alapvetően az, hogy a továbbtanulásra készítse fel a tanulókat, ehhez pedig minden szükséges eszközt megad és minden lehetőséget megteremt. És valóban többen is jelentkeznek onnan az érettségi után a felsőoktatásba.

Ezzel szemben az utólag említett iskola profilja inkább az, hogy az érettségi mellett elsősorban szakmát adjon a tanulóknak. Olyan tagozatuk is indul, ami csak és kizárólag

valamilyen szakmai végzettséget ad a tanulóknak és az iskola számára nem az az elődleges, hogy felsőoktatásba küldje tovább a tanulókat. Ezeket azért tartottam fontosnak kiemelni, mert itt tudok kapcsolódni a Bourdieu-i elmélethez, az által, hogy ezeket a tényeket felsorakoztatom. Ugyanis, meglátásom szerint ebbe a két iskolába járó tanulók eltérő társadalmi réteget reprezentálnak. Más életstílussal, más felfogásmóddal rendelkeznek és ez a továbbtanulási mutatókon is megfigyelhető. Valóban sokkal többen jutnak be a felsőoktatásba az által, hogy rétegeltebb és átfogóbb ismereteket szereznek, ez által jobb eredményeket tudnak produkálni a különböző felvételi eljárásokban azok a tanulók, akik olyan rétegbe tartoznak, amely számára az oktatás egyfajta hosszútávú befektetés és elsősorban az az elsődleges a családok számára, hogy minél magasabb végzettséget szerezzenek gyermekeik. Ezek a gyermekeknek a Bourdieu-i elmélet szerint mivel eltérő rétegeket reprezentálnak, eltérő szakmák képviselői lesznek.

Természetesen az utóbbi iskola gyermekei számára is nyitottak ezek a lehetőségek, azonban mivel másfajta habitussal rendelkeznek, úgy vélem, számukra ez a folyamat nehezebb, mivel nem egyenlő felkészítést kapnak, ha a továbbtanulási esélyeket vesszük figyelembe.

3.1. *A pedagógus szakma professzionalizációja*

Tenorth Fízel Natasa írásában a szakma saját feladatainak meghatározásánál jelenik meg, a szerző így kapcsolja be az elméletet: „*Tenorth (1999. 439–460. o.) a szakmai tudás három dimenzióját különíti el: (1) szakmai hierarchia: az adott szakmai csoport státuszának elismertsége, elfogadottsága, a pedagógusszakmák rangsorában betöltött helye; (2) szakmai éthosz: szakmai felelősség mint a legitimáció fontos érzelmi eleme, ami rákérdez a pedagógiai munka értelmére; (3) szakmaikompetencia-tartalmak: a szakmai képzés során habitualizálni kívánt, az eredményes munkavégzéshez szükséges speciális felkészültség, illetve a szakmai munka gyakorlása során elvárt tudás*” (Németh, 2013. 113. o. in.: Fízel Natasa, 2017, 59. o.).

Kleisz Teréz Professziódiskurzus című munkájában említi meg Carr – Saunders és Wilson összefoglaló munkáját a professziókról. A szerzőpáros Addison elméletéből indulnak ki, aki 1711-ben meghatározta a három alap professziót, amely szerinte a: pap az orvos és a jogász. Ellenben úgy gondolják, hogy a professziók folyamatosan evolválódnak,

alkalmazkodva a társadalom egyre gyorsabb működéséhez, emellett pedig újabb professziók alakulnak ki, amelyek *„már félig professzionalizálódtak abban az értelemben, hogy specifikus tudáselemeik, technikai készségeik már markánsak, de sokszor hiányoznak még a szakmai önszerveződés mélyebb szintjei.”*

A szerzőpáros az alábbi megkülönböztető faktorokat találta a professziók és a szakmák között:

- a szakmai szervezet létrejötte;
- a szakképzés ténye;
- a szakma művelése belépési feltételekhez kötődik;
- a szakmai szocializáció által kialakított jellegzetes szakmai viselkedés és nyelvhasználat;
- megfelelő díjazás.

(Kleisz Teréz, 2002, 29. o.)

Emellett megemlítem azt is, hogy a professzionalizálódás már olyan mértékben felgyorsult, hogy az ezzel kapcsolatos kéziratuk elkészülte után 1933-ban már szignifikáns változások történtek a professzionalizálódás folyamatában. Ez, meglátásom szerint az azóta eltelt időszakban csak még gyorsabbá vált. Különösen érdekesnek tartom ennek a folyamatnak a pedagógus szakmára jellemző aspektusait. Ugyanis több tanulmány foglalkozik azzal, akár említés szintjén is, hogy mennyivel rétegeltebb lett a pedagógus szakma is. Bár a profeszionalizáció folyamatában ez kevésbé figyelhető meg, mind inkább véleményem szerint abban, hogy sokkal több elemből áll már egy pedagógus munkája, mint száz évvel ez előtt. Több feladat hárul rá, illetve sokkal több társadalmi körülmény gyakorol hatást munkájukra, értem ez alatt az internet megjelenését a társadalomban, illetve magában az oktatásban is.

3.2. Hazai kutatástörténeti előzmények

A következőkben szeretném megemlíteni a professzionalizáció hazai kutatási előzményeit, kiemelten a magyarországi vonatkozásokat is. Mindezt azért, mert kutatásom is a pedagógus szakma hazai megítélésére, presztízsére koncentrál. Úgy vélem, hogy ennek bemutatása által jobban megérthetővé válnak a hazai viszonyok. Elsősorban most a pedagógusprofesszió hazai kutatásának eredményeit mutatom be, majd a szakma

helyzetének alakulását a huszadik századtól, napjainkig. A professziókutatás legfontosabb pontjaival Fízel Natasa foglalkozott a Pedagógia-történeti Szemle hasábjain 2017-ben.

A szociológusok is azt a történelmi időszakot veszik jelentős paradigmaváltásnak a magyarországi oktatás történetében, amikor az 1868-as népoktatási törvény következtében a magyar közoktatási rendszer duális rendszerré formálódott. Ezt az a folyamat előzte meg, amikor a 18. században – felvilágosult abszolutizmus hatására a pedagógusképzés lassú átalakuláson kezdett keresztül menni. Egyre inkább előtérbe kerül az a gondolat, hogy az egyén a saját boldogulásához szükséges tudást, illetve műveltséget már nem tudja a saját családjá és szűkebb szocializációs közegében megszerezni, hanem egyre inkább képzett oktatókra lesz szükségük. Egyre inkább megjelenik az a tézis, hogy a szélesebb körű műveltség megszerzése az alsóbb néprétegek körében, az állam érdeke kell, hogy legyen és az ehhez szükséges eszközöket és lehetőségeket az államnak kell biztosítani (Németh, 2011)

„Az iskolarendszer ebben az időben kiteljesedő differenciálódása egyben a hatékony tömegoktatás intézményi feltételeinek, továbbá módszertani eszköztárának gazdagodását is eredményezte. Ekkor váltak széles körben elfogadottá azok a didaktikai-metodikai és iskolaszervezési formák – például az évfolyamosztály, az életkori szakaszok alapján kialakított egységes tanterv, a tanári előadás, magyarázat, bemutatás, az (előírt) oktatási tartalmak tanárok irányításával történő elsajátítása, a felelés, a tananyag kívülről történő megtanulása, az új tantárgyi tartalmak tanulók által történő gyakorlása, az ismeretek és a megkövetelt teljesítmény szintjének tanárok által történő felülvizsgálata, az ismeretek és készségek osztályozással történő értékelése és ennek alapján a tanulók meghatározott teljesítményhierarchiába történő betagolása – amelyek mind napjaink jellemzik a modern oktatási rendszereket Európában és Amerikában” (Németh, 2003. 54–55. o. in: Fízel Natasa, 2017, 60. o.).

Németh András az erről szóló munkáiban három szakaszt különít el, a pedagógusprofesszió kialakulásának folyamatában. Az elsőt „kvázi-professziós” szakaszként említi, amelyet Mária Terézia által 1777-ben kiadott oktatásügyi rendelete, a Ratio Educationis kiadásáig tartott. Az addigi időszakban az oktatásra úgy tekintettek, mint egy olyan lehetőségre, ami a papi hivatást előzte meg és nem volt nagy presztízsű foglalkozás. A Ratio Educationis utáni időszakot „semi-professziós” szakaszként határozza meg Németh. Ebben az időszakban már elkezdődött egy rendszer kialakulni a pedagógusok képzésében és a szakma kialakulásában. A harmadik időszak jellemzőiként pedig

meghatározza, hogy elkezdtek megjelenni a magasan képzett, szakértelmiségi csoportok. (Fizel Natasa, 2017)

A szakma átalakulását ettől a ponttól tekintik szignifikánsnak, mivel a pedagógia innentől kezdve fokozatosan különvált a papi hivatástól és kezdett önálló szakmává alakulni. Az intézményesülési folyamat fontos eleme volt az új szaktudás – a pedagógusmesterségtudás – megkonstruálása, valamint a szakma öndefiníciója (Fizel Natasa, 2017), „*melynek során annak művelői megteremtik identitásuk szimbolikus és tárgyi világait, tereit és tudástartalmait. (. . .) Ebben a szimbolikus szakmai térben a tudástartalmak változásainak alapvető jellemzője lesz a folyamatos „szakszerűsödés”, ami a pedagógusok szakmai feladatainak a kialakuló szakma szempontjai által determinált újraértelmezését is jelenti*” (Németh, 2013. 101. o. in: Fizel Natasa, 2017, 61. o.).

Ettől az időszaktól kezdve vált egyre differenciáltabbá a pedagógusok feladatköre. Elkezdtek kijelölni a szakma feladatait és ezzel párhuzamosan „*...a szakma presztízse is meghatározásra került a társadalom által.*” (Németh, 2013. 101. o. in: Fizel Natasa, 2017, 62.o.) Azzal pedig, ahogyan a népoktatás folyamatosan bővült, terjeszkedett, a szakma képviselői egyre nagyobb elismerést szereztek a társadalom szemében. Más pedagóguscsoportoktól való elkülönülésük hangsúlyozásaként folyóiratokat és különböző pedagógus csoportokat hoztak létre, amit a szociológusok a professzióvá válás egyik lépcsőfokának tekintenek.

Magyarországon az 1868-as évtől kezdve egyre konkrétan meghatározásra került a pedagógusok fizetése, a pedagógusok munkájára jellemző szabályok, a képzésükre vonatkozó előírások stb. Az 1906-tól 1918-ig terjedő időszakban megjelent a pedagógusok körében a gyermektanulmány. 1906-ban alakult meg a Magyar Gyermektanulmányi Társaság, s 1907-től indult útjára a társaság *A Gyermek* című folyóirata. Az 1990-es évektől kezdődően kezdődött el a pedagóguscsoportok professzionalizációjának vizsgálata. (Fizel Natasa, 2017)

Végül a témám kapcsán meg szeretném említeni a Központi Statisztikai Hivatal 2016-os kutatását. A kutatás témája a foglalkozások presztízse volt. Mint írják is, ez egy olyan vizsgálat, amelyre 28 éve nem került sor Magyarországon. Mindeztidáig kétszer végeztek el ilyen jellegű vizsgálatot hazánkban, egyszer 1983-ban, majd másodjára 1988-ban. A 2016-ban végzett foglalkozási presztízsz vizsgálat a mikrocenzus egyik kiegészítéseként szolgált a Központi Statisztikai Hivatal számára. Ennek a kutatásnak az eredményei alapján vizsgálták azt, hogy a magyar társadalom számára mely szakmák

vonzók, melyek a legmegbecsültebbek és melyek kevésbé. A mikrocenzus eredményeiről készült elemzésben kitérnek arra is, hogy mik azok a faktorok, amelyek befolyásolják a különböző szakmák társadalmi megítélését.

A felvétel során a kitöltőknek az alábbi szempontok szerint kellett rangsorolniuk a különböző foglalkozásokat: a foglalkozás kínálta életkörülmények, az adott foglalkozáshoz megszerezhető tudás, az adott foglalkozással megkereshető jövedelem, és az adott foglalkozás társadalmi hasznossága. Ezt a négy szempontot a kérdőív megalkotói kiegészítették egy ötödik szemponttal is, ez pedig a divatosság lett. (https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_13.pdf, 6. o.)

A 2016-os kutatás lényege az volt, a foglalkozás presztízis szempontjából, hogy a kitöltőknek teljesen véletlenszerűen kiválasztott foglalkozások között kellett rangsort felállítaniuk. Ezt a módszert követtem én is kutatásom során, bár a fókuszban így is a pedagógus szakma volt.

4. A kutatás bemutatása

Hipotéziseim az alábbiak voltak:

- Feltételezem, hogy a kitöltők úgy gondolják, hogy a pedagógus szakma presztízse tíz évvel ezelőtt nagyobb volt, mint amit napjainkban tapasztalnak a szakmával kapcsolatban.
- Feltételezem, hogy azok a fiatalok, akiknek egyik vagy mindkét szülője diplomás végzettséggel rendelkezik, magasabb presztízst értékelnek a pedagógus szakmának.
- Feltételezem, hogy a kérdőív kitöltői úgy gondolják, hogy a pedagógus pálya elhagyásának az oka a pedagógus pálya presztízsvesztése.

4.1. A mérőeszköz

Dolgozatomban a kutatásomat 18 – 29 éves fiatalok véleménye alapján végeztem. A mintavételezés ez által csoportos mintavétel volt. A célom az volt ez által, hogy a fiatalok véleményét vizsgáljam, hogy ők hogyan ítélik meg a pedagógus szakmát, mind társadalmi megbecsültség, mind abban a tekintetben, hogy az ő véleményük szerint mennyire nagy

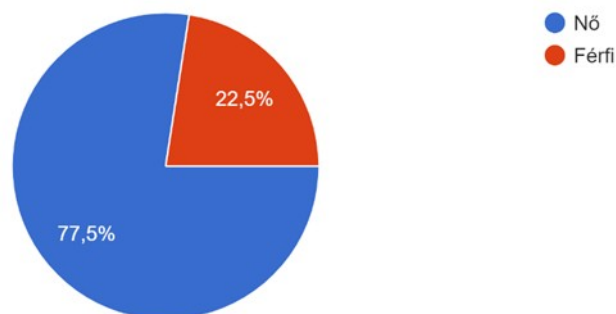
presztízzsel rendelkező az általam felsorolt szakmához képest presztízzsel, milyen sokat lehet vele keresni, és hogy a pedagógus szakmának szerintük milyen a társadalmi befolyása, továbbá, hogy ez a szakma mennyire hasznos a társadalom számára. Vizsgálatomban arra is irányultak a kérdéseim, hogy a fiatalok a családi háttér hatására hogyan ítélik meg a pedagógus szakma helyzetét, értem ez alatt azt, hogy a családi háttér gyakorolt valamilyen befolyást arra nézve, hogy mennyire tartják előnyös szakmának a pedagógus szakmát a már korábban ismertetett kritériumok szerint (társadalmi megbecsültség, presztízs, a kereset nagysága, társadalmi befolyás, társadalmi hasznosság).

A kérdőívem negyven kérdésből állt, amelyet az alábbi dimenziókra osztottam fel:

- Végzettség: van-e diplomás végzettségű személy a családban, avagy a kitöltő rendelkezik-e felsőfokú végzettséggel.
- Családi háttér: volt-e pedagógus végzettségű személy a családban, ha igen, hány ilyen személy, milyen területen dolgoztak, illetve aktívak-e a mai napig.
- Presztízs: mit gondol a kitöltő a különböző szakmák helyzetéről, azon belül is a pedagógus szakma helyzetéről. A szakmákról alkotott képet a KSH 2016-ban elvégzett foglalkozás presztízs kutatásában használt négy fő szempont alapján vizsgáltam. A vizsgálat megalkotóihoz hasonlóan én is kiegészítettem a szempontokat egy ötödik szemponttal is, ez az én kutatásomban az volt, hogy a kitöltő személyesen melyik szakmáról gondolja azt, hogy a legnagyobb presztízzsel rendelkezik.

4.2. Az eredmények bemutatása

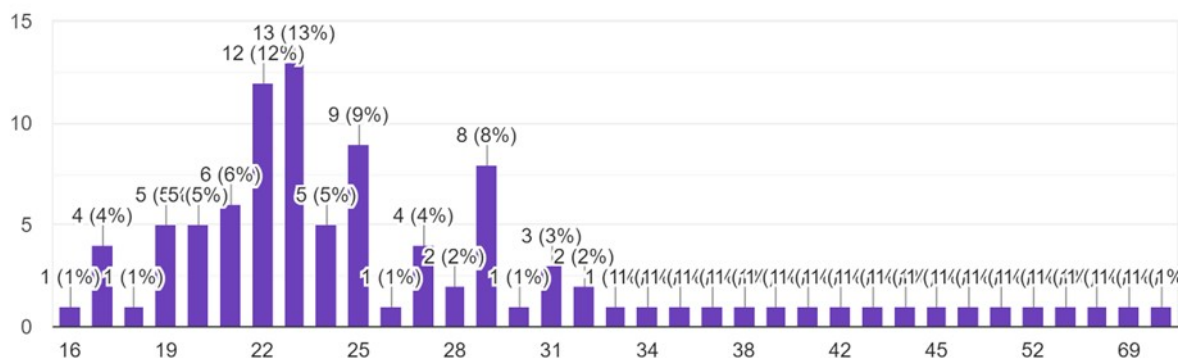
Neme
102 válasz

A válaszadók nemének az eloszlása az alábbi szempontok szerint alakult: a 77,5%-a nő, 22,5%-uk pedig férfi volt. A kutatásom folyamán nem volt elsődleges szempont a nemek megoszlása.

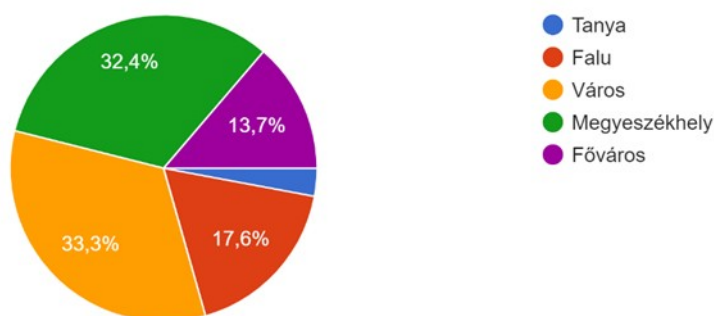
Életkora

100 válasz

Milyen településtípuson laksz?

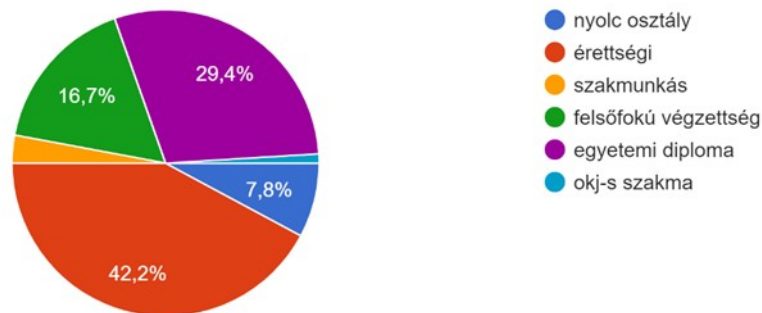
102 válasz

A válaszadók településenkénti megoszlása az alábbiak szerint alakult: 33,3%-uk városban, 32,4%-uk megyeszékhelyen, 17,6%-uk faluban 13,7%-uk pedig fővárosban lakik. Ezt a kérdést azért tartottam fontosnak megemlíteni, mivel feltételeztem, hogy a településtípus meghatározza, a pedagógus szakma megítélését, mivel véleményem szerint az eltérő településtípusokon eltérő módon tekintenek a pedagógus szakmára.

Mi a legmagasabb iskolai végzettséged?

102 válasz

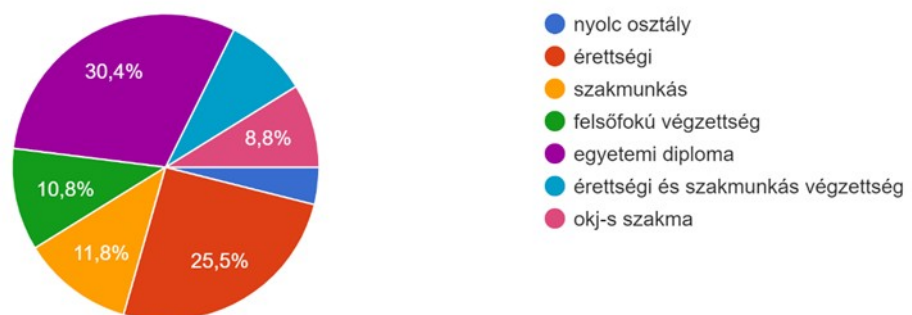

A válaszadók iskolai végzettség szerinti megoszlása: 42,2%-uk érettségivel rendelkezik, 29,4%-uk egyetemi diplomával, 16,7%-uk felsőfokú végzettséggel és 7,8%-uk okj-s szakmával rendelkezik.

A válaszadók szüleinek végzettség szerinti megoszlása a válaszok alapján az alábbiak szerint alakult:

Mi édesanyád legmagasabb iskolai végzettsége?

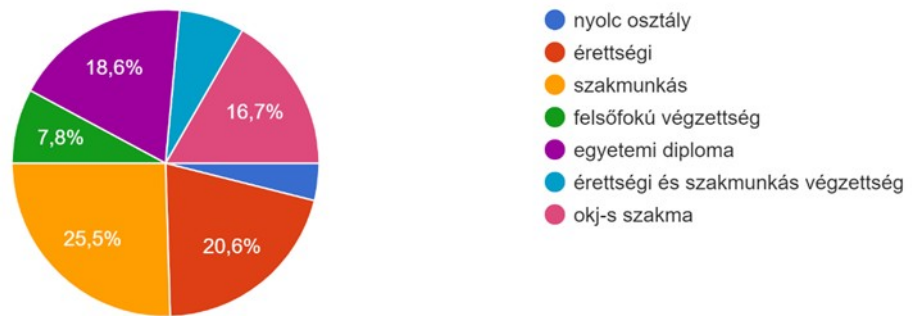
102 válasz

A válaszok szerint, a kitöltők édesanyjának legmagasabb iskolai végzettsége: 30,4%-uk egyetemi diplomával, 25,5%-uk érettségivel, 11,8% szakmunkás végzettséggel, 10,8%-uk felsőfokú végzettséggel, 8,8%-uk pedig okj-s szakmával rendelkezik.

Mi édesapád legmagasabb iskolai végzettsége?

102 válasz

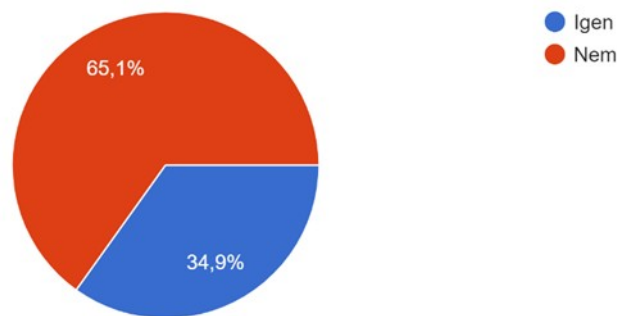

A válaszadók édesapjának legmagasabb végzettsége: 25,5%-a szakmunkás, 20,6%-a érettségivel, 18,6%-a egyetemi diplomával, 16,7%-a OKJ-s szakmával, 7,8%-a pedig felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

Megfigyelhető, hogy a válaszadók, szülei közül az anyák nagyobb százaléka (30,4%) rendelkezik egyetemi diplomával, mint az apák (18,6%).

Amennyiben valamelyik szülő diplomás, rendelkezik pedagógusi végzettséggel?

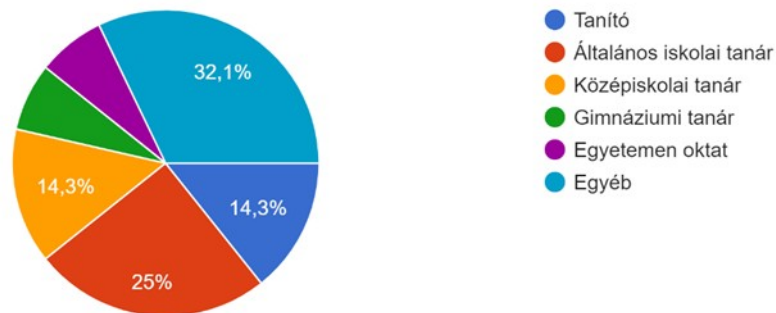
86 válasz

A válaszok alapján a kitöltők szüleinek végzettsége, amennyiben diplomás valamelyik szülő, 65,1%-ban jelölték, hogy az a végzettség nem pedagógus végzettség, míg 34,9% jelölte azt, hogy a szülő pedagógus végzettséggel rendelkezik.

Amennyiben igen, milyen típusú pedagógusi munkát végez?

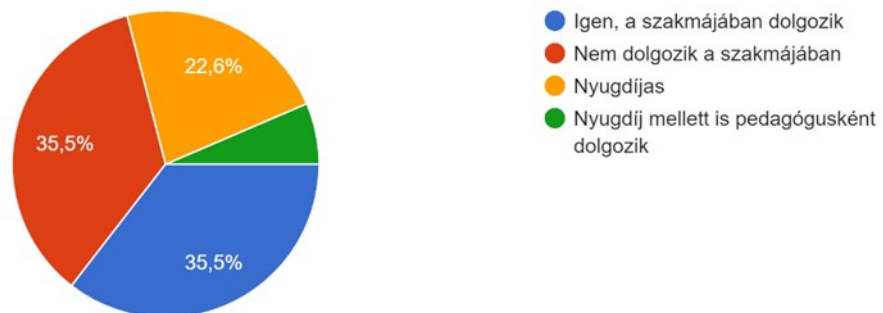
28 válasz

A válaszok alapján a kitöltők családjában, pedagógusként dolgozó személyek 32,1%-a egyéb pedagógiai területen dolgozik, 25%-a általános iskolai tanárként, 14,3%-a középiskolai tanárként dolgozik. Szintén 14,3%-a tanítóként dolgozik, 7,15%-a gimnáziumi tanárként dolgozik, újabb 7,15%-uk pedig valamely egyetemen oktat.

Ez a szülő a mai napig is aktívan végzi a pedagógusi munkát?

31 válasz

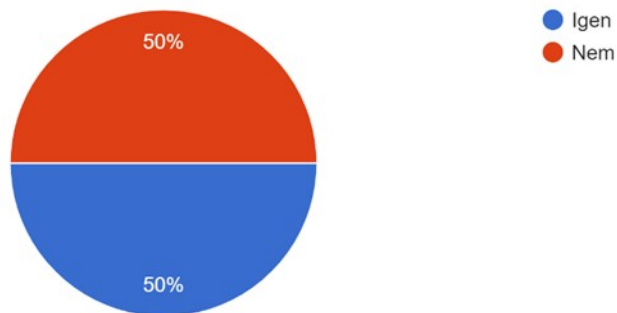

A válaszadók 35,5%-a szerint ez a pedagógusként dolgozó rokon a szakmájában dolgozik, továbbá ehhez a válaszkategóriához kapcsolódóan 6,4% szerint amennyiben nyugdíjas, nyugdíj mellett is dolgozik pedagógusként.

Illetve szintén 35,5% szerint az a családtag, akinek pedagógusi végzettsége van, nem dolgozik a szakmájában. Továbbá 22,6% szerint már nyugdíjazták, tehát szintén nem dolgozik pedagógusként.

A szülőn/szülőkön kívül van még más pedagógus végzettségű személy a családban?

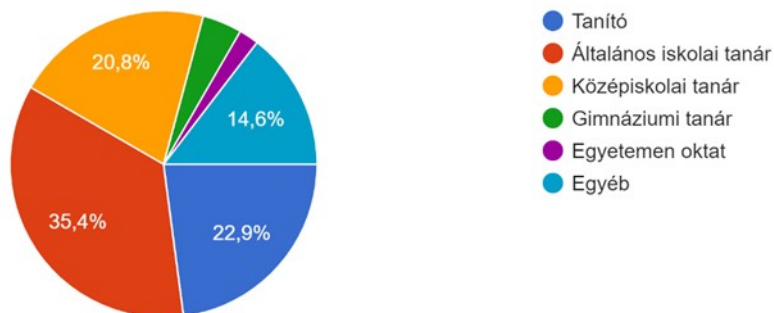
88 válasz

Ennél a válaszkategóriánál fele-fele arányban oszlanak meg a válaszok, miszerint a szülőkön kívül van-e más pedagógus végzettségű személy a családban. Az erre a kérdésre adott válaszok alapján 50%-nak van más rokona, aki pedagógus végzettségű, 50%-nak a szülőkön kívül nincsen más rokona, aki ezzel a végzettséggel rendelkezne.

Amennyiben igen, ő milyen pedagógusi végzettséggel rendelkezik?

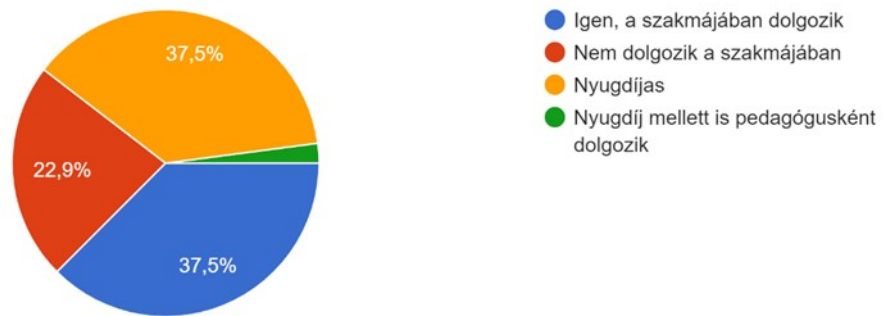
48 válasz

A válaszadók szerint az a rokon, aki a szülőkön kívül még pedagógus végzettséggel rendelkezik, az 35,4%-ban általános iskolai tanárként, 22,9%-ban tanítóként, 20,8%-a középiskolai tanárként dolgozik. 14,6%-a az egyéb válaszkategóriát jelölte meg. A maradék 6,3% pedig megoszlik a gimnáziumi tanár között és aközött, hogy az adott rokon valamely egyetemen oktat.

Ez a családtag a mai napig aktívan végzi a pedagógusi munkát?

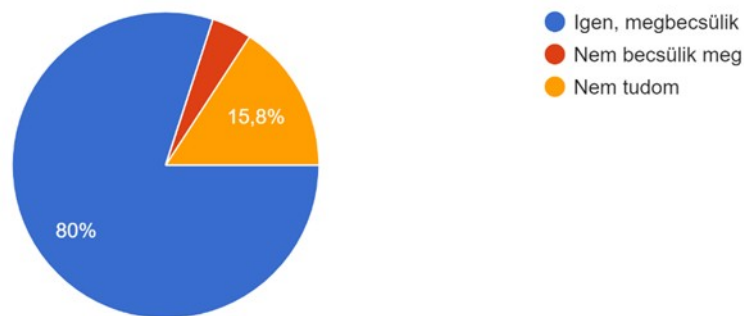
48 válasz

Ez a válaszkategória arra vonatkozott, hogy a szülők mellett pedagógusi végzettséggel rendelkező családtag aktívan folytatja-e a pedagógusi munkát. A válaszok alapján 37,5%-ban az adott családtag a szakmájában dolgozik, újabb 37,5%-ban már nyugdíjas. 22,9%-ban válaszolták azt, hogy nem dolgozik a szakmájában, a fennmaradó 2,1% szerint pedig nyugdíj mellett is pedagógusként dolgozik az adott családtag.

A családotban megbecsülik a pedagógus szakmát?

95 válasz

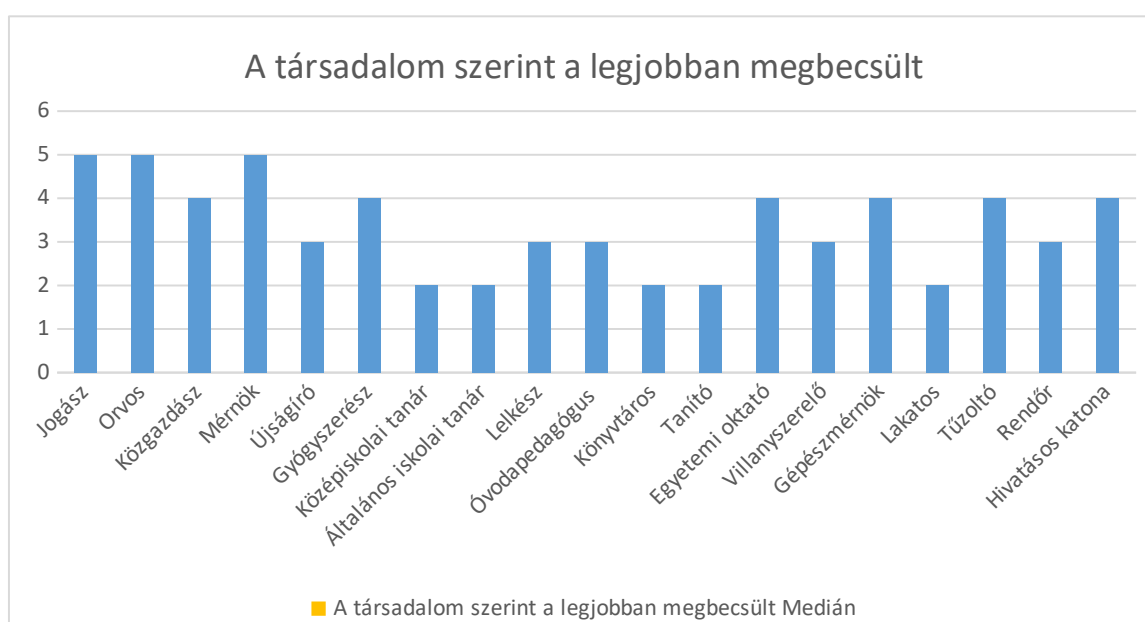
Arra a kérdésre, hogy a családotban megbecsülik a pedagógus szakmát, az alábbi válaszok érkeztek: 80%-ban megbecsülik, 15,8% „nem tudom” választ jelölt meg, a fennmaradó 4,2% pedig azt válaszolta, hogy nem becsülik meg családjában a pedagógus szakmát.

4.3. *A szakmák értékelésének alakulása*

Ennél a kérdéscsoportnál a Központi Statisztikai Hivatal által létrehozott kérdőív szempontjait vettem alapul. A kérdőívben öt szempont szerint kérték a kitöltőket, hogy

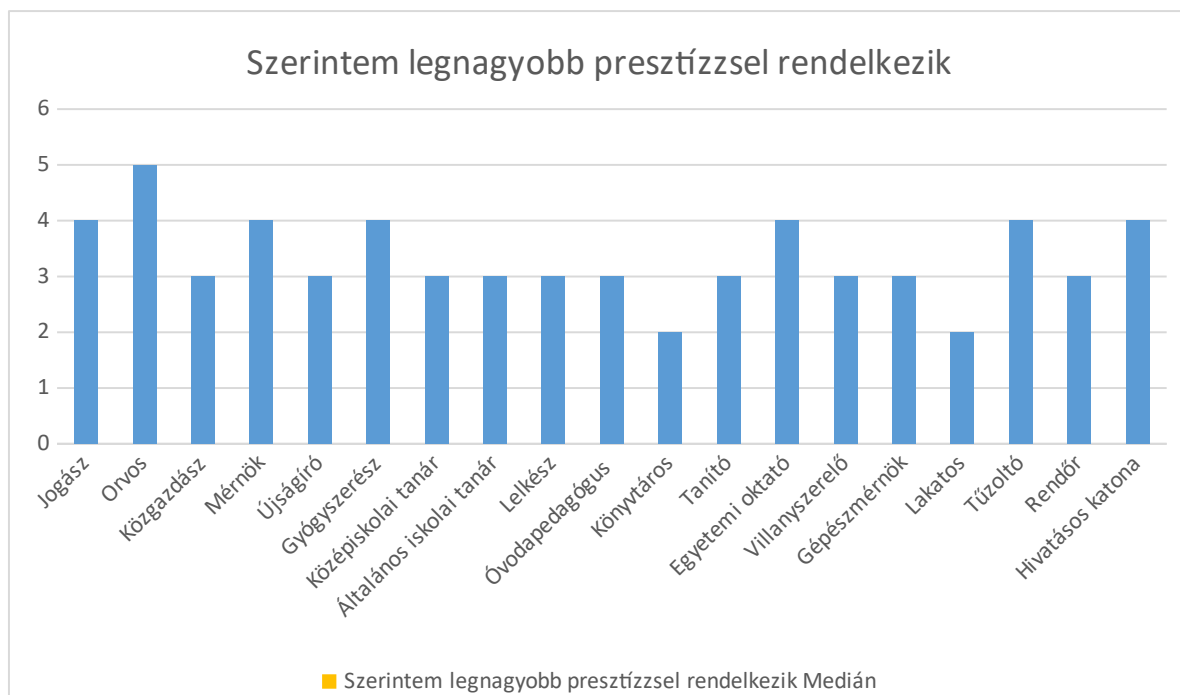
értékeljék a különböző szakmákat, így én is öt szempont szerint vizsgáltam őket. Az alábbi szempontok szerint dolgoztam: „a társadalom szerint a legjobban megbecsült”, „szerintem legnagyobb presztízzsel rendelkezik”, „sokat lehet vele keresni”, „nagy társadalmi befolyással rendelkezik”, „a leghasznosabb a társadalom számára”. Eszerint az öt szempont szerint kértem a kitöltőket, hogy értékeljék az általam felsorolt 19 szakmát. A diagrammokon csak az eredmények átlagát tüntettem fel.

Ezeknél a kérdéseknél is egy hatfokozatú attitűdskálát használtam. Ebben az esetben az 1-es kategória jelölte azt, hogy egyáltalán nem ért egyet a kitöltő az adott állítással, a 6-os kategória pedig azt jelölte, hogy teljesen egyetért vele. Ezek tekintetében a válaszok az alábbi módon alakultak:

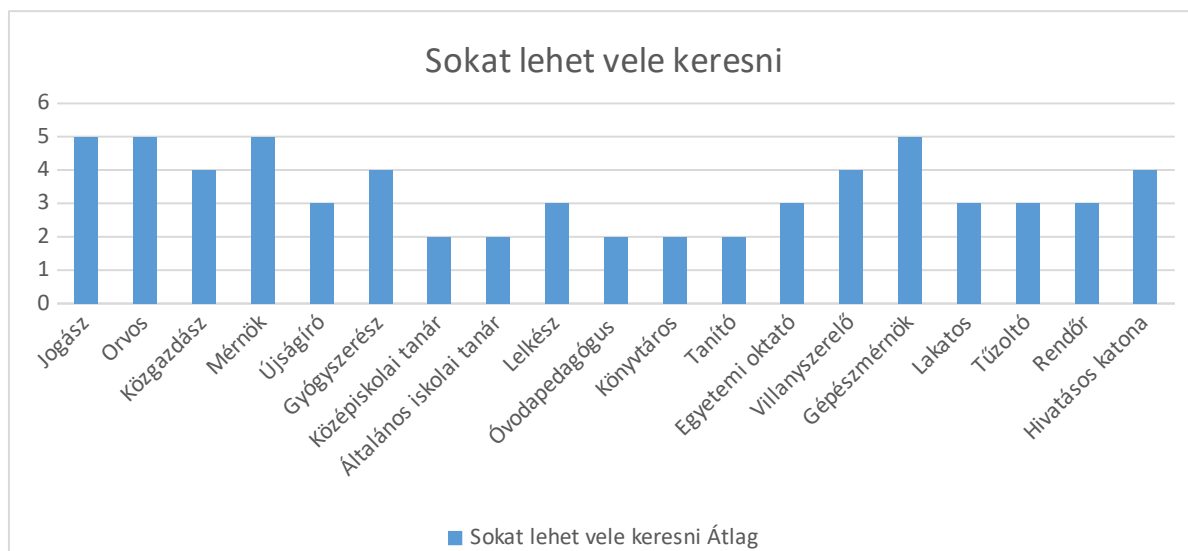

A „társadalom szerint legjobban megbecsült” kategóriában átlagosan a jogászt, az orvost és a mérnököt jelölték meg a kitöltők. Ezek után a közgazdászt, a gyógyszerészt, az egyetemi oktatót, a gépészmérnököt, a tűzoltót és a hivatásos katonát jelölték meg, mint a társadalom szerint legjobban megbecsült szakmát.

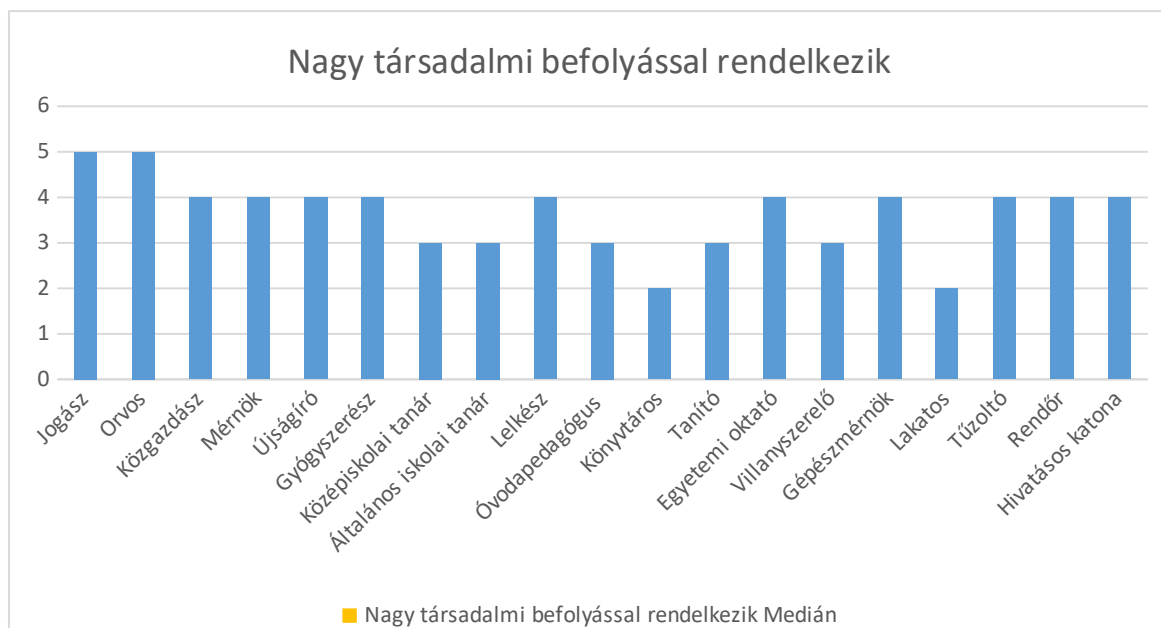
A legkisebb értékelést a középiskolai tanár, az általános iskolai tanár, a könyvtáros, a tanító és a lakatos szakmák kapták.

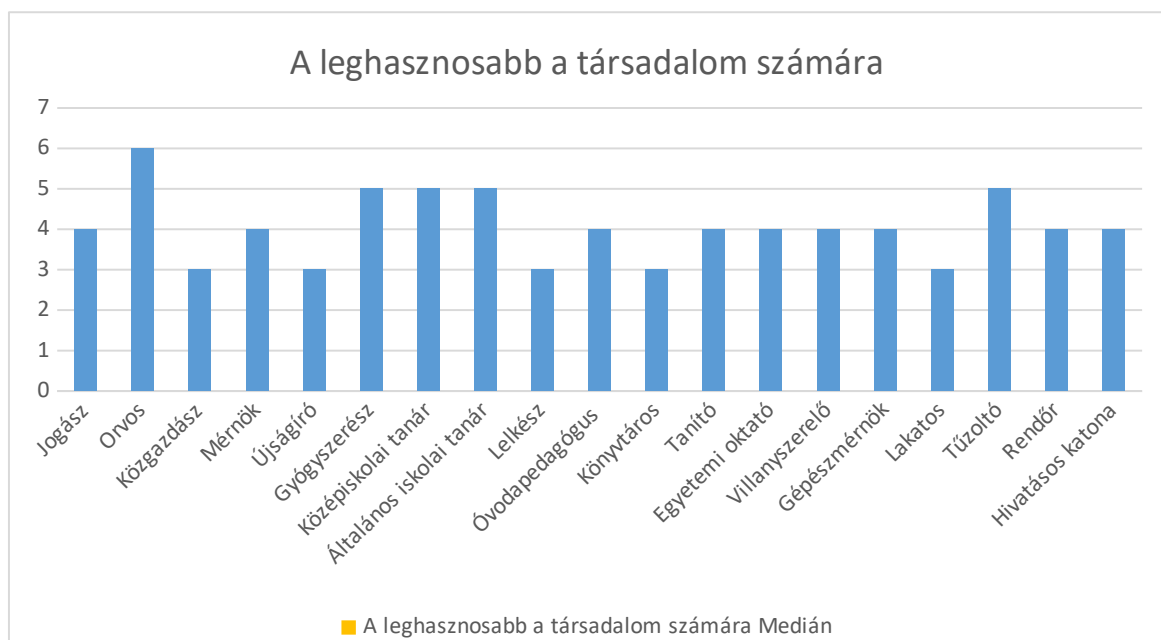
Ezzel a kérdéssel azt akartam vizsgálni, hogy a kitöltők egyénileg mely szakmákat gondolják nagy presztízssűnek. Az alábbi válaszok születtek: a legtöbben az orvost jelölték meg, mint magas presztízssű szakma. Ennél a kérdésnél a legkevesebb értékelést a könyvtáros és a lakatos kapta. Tehát a kitöltők ezeket a szakmákat nem tartják nagy presztízssűnek.

A „sokat lehet vele keresni” kérdéskörnél a következőképpen alakultak az értékelések: a legtöbb jelölést a jogász, az orvos, a mérnök, és a gépészmérnök szakmák kapták. A legkevesebb értékelést pedig: a középiskolai tanár, az általános iskolai tanár, az óvodapedagógus, a könyvtáros, és a tanító.

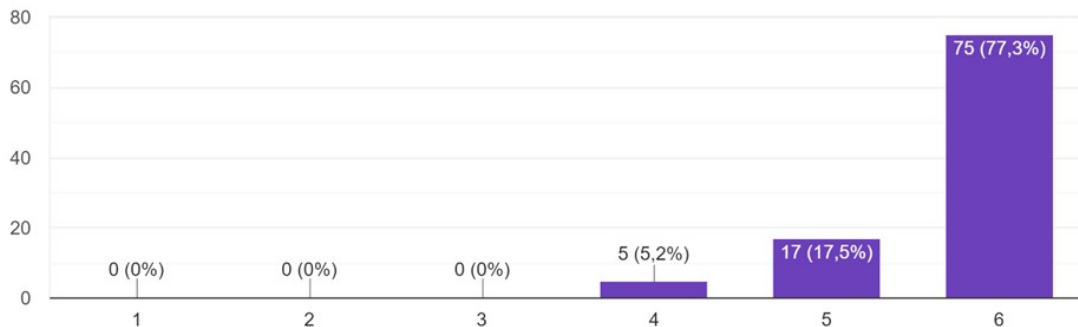
A kitöltők szerint az alábbi szakmák rendelkeznek nagy társadalmi befolyással a legtöbb értékelést: a jogász, és az orvos, szakmák kapták. Ezeket követik a: közgazdász, a mérnök, az újságíró, a gyógyszerész, a lelkész, az egyetemi oktató, a gépészmérnök, a tűzoltó, a rendőr és a hivatásos katona. Ebben a kérdésben több olyan szakma kapott pozitív értékelést, amelyeket más kérdéseknél kevésbé értékelték pozitívan.

A kitöltők szerint a leghasznosabb a társadalom számára az orvos. Ezt követi a gyógyszerész, a középiskolai tanár, az általános iskolai tanár és a tűzoltó. Megfigyelhető, hogy olyan szakmákat jelöltek hasznosnak, amik általában segítő szakmák.

Milyen mértékben érzed felelősségteljes munkának a pedagógus munkát?

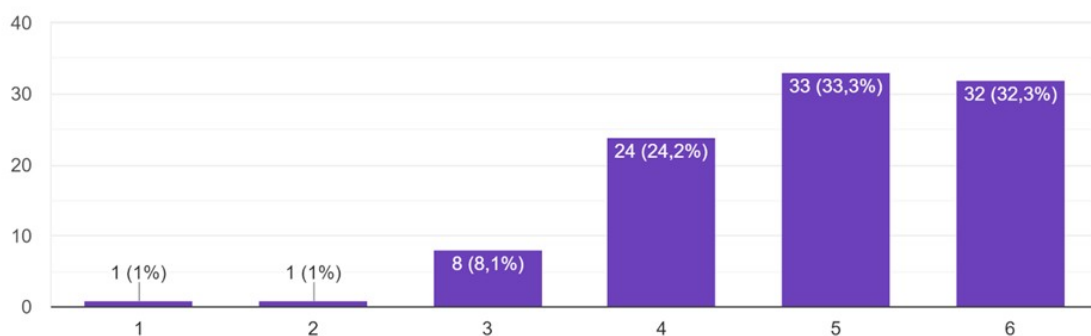
97 válasz

Ennél a kérdésnél az 1-es válaszkategória az „*egyáltalán nem gondolom felelősségteljesnek*” választ jelentette, a 6-os válaszkategória pedig a „*teljes mértékben felelősségteljesnek tartom*” választ jelentette. Ezzel együtt, arra a kérdésre, hogy „*milyen mértékben érzed felelősségteljes munkának a pedagógus munkát*” a válaszok kivétel nélkül arra engednek következtetni, hogy a fiatalok általánosságban felelősségteljes munkának gondolják a pedagógus munkáját. A válaszadók 5,2%-a a 4-es válaszkategóriát, 17,5%-a az 5-ös válaszkategóriát 77,3%-a pedig a 6-os válaszkategóriát jelölte meg.

A közvetlen környezetben (baráti kör, munkahely) milyen mértékben gondolják felelősségteljes munkának a pedagógus munkát?

99 válasz

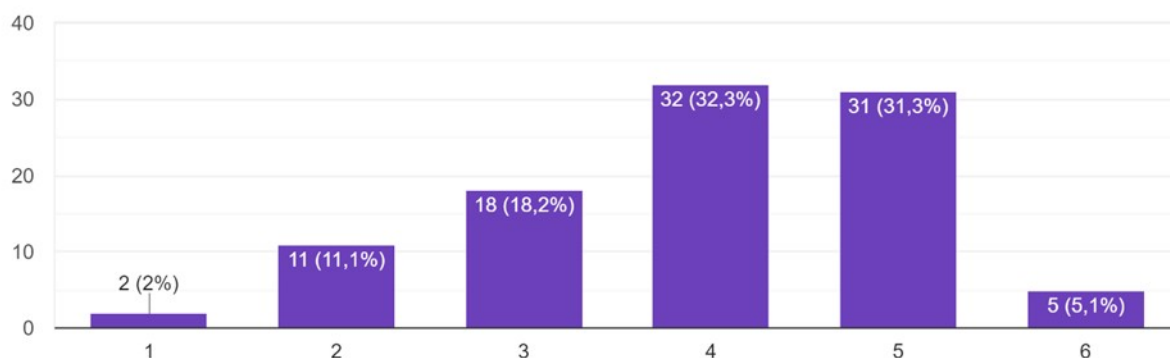

Szintén ez a helyzet annál a kérdésnél is, mi szerint arra kérdeztem rá, hogy a válaszadók közvetlen környezetében milyen mértékben gondolják felelősségteljes munkának a pedagógus munkáját. Itt is pár kivétellel a pozitív hányadba esnek a válaszok. Ennél a kérdésnél is az 1-es válaszkategória jelölte azt, hogy a válaszadó *környezetében*

„egyáltalán nem gondolják felelősségteljes munkának a pedagógus munkáját”. A 6-os válaszkategória pedig azt, hogy a válaszadók környezetében „teljes mértékben felelősségteljes munkának gondolják a pedagógus munkát”. Itt a válaszok az alábbi módon alakultak: 1 – 1 válasz érkezett az egyes, illetve a kettes válaszkategóriában. Itt már megfigyelhető enyhe tagoltság a válaszok között, ugyanis 8,1% jelölte a hármas válaszkategóriát, ami egyfajta középértéknek is tekinthető. A válaszadók a négyes kategóriát 24,2%-ban jelölték meg, az ötös kategóriát 33,3%-ban, a hatos kategóriát pedig 32,3%-ban választották.

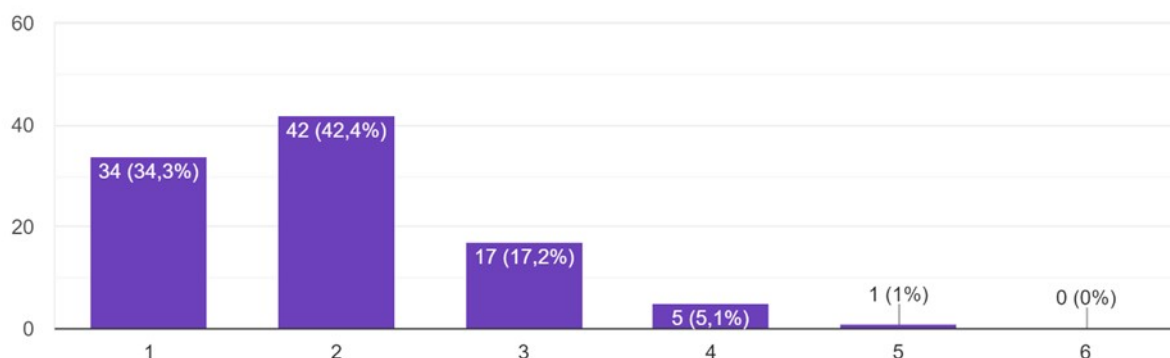
Szerinted mennyire volt vonzó a pedagógus pálya a fiataloknak tíz évvel ezelőtt?

99 válasz

Szerinted mennyire vonzó napjainkban a pedagógus pálya a fiataloknak?

99 válasz

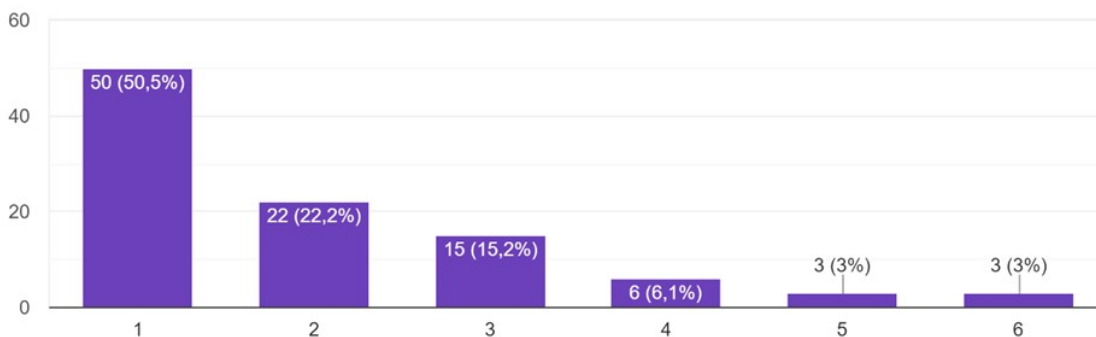
Elemzésemben ezt a két válaszkategóriát egyben elemzem ki, a jobb összehasonlíthatóság kedvéért. Ez a kérdés az első hipotézisemhez kapcsolódik, melyet így

fogalmaztam meg: „*Feltételezem, hogy a kitöltők nagy százaléka úgy gondolja, hogy a pedagógus szakmának nagyobb presztízse volt tíz évvel ezelőtt, mint napjainkban.*” Ezt majd a későbbiekben bővebben is kifejtem. Az első kérdésre, melyben arra voltam kíváncsi, mit gondolnak a fiatalok, mennyire volt vonzó a pedagógus pálya tíz évvel ezelőtt, az alábbi válaszok érkeztek: 2%-uk válaszolta azt, hogy szerinté egyáltalán nem volt vonzó a pedagógus pálya a fiataloknak, ez az arány fokozatosan növekszik, ugyanis a 2-es kategóriát 11,1% választotta, a 3-as kategóriát 18,2%. Ennél a kérdésnél a 4-es kategóriát jelölték a legtöbben: 32,3%. Míg az 5-ös kategóriát már kevesebben: 31,3, majd a 6-os kategóriát pedig 5,1%. Ebből arra következtetek, hogy a kitöltők több mint fele (68,7%) úgy gondolja, hogy tíz évvel ezelőtt a pedagógus pálya vonzóbb volt a fiataloknak, mint napjainkban.

Ezt támasztja alá a következő kérdésem, melyben arra voltam kíváncsi, mennyire értenek egyet azzal a feltevessel a fiatalok, hogy a pedagógus pálya napjainkban vonzó a fiataloknak. Arra a kérdésemre, miszerint: „*Szerinted mennyire vonzó a pedagógus pálya a fiataloknak napjainkban?*” az alábbi válaszok érkeztek – itt is megemlítem, hogy az 1-es kategória az „*egyáltalán nem vonzó*”, míg a 6-os kategória a „*nagyon vonzó*” lehetőséget jelölte. A kitöltők 34,3%-a jelölte az 1-es válaszkategóriát, 42,4% jelölte a 2-es kategóriát, míg 17,2% a 3-as kategóriát. Ezt követően 5,1% jelölte a 4-es kategóriát, 1% az 5-ös kategóriát, míg a 6-os kategóriára egy jelölés sem érkezett. Ebből azt a következtetést vonom le, mi szerint a kitöltők úgy gondolják, hogy a pedagógus pálya napjainkban nem vonzó a fiatalok számára

Mennyire értesz egyet az alábbi kifejezéssel? "A pedagógusok anyagi megbecsülése megfelel annak a munkának, amit végeznek."

99 válasz

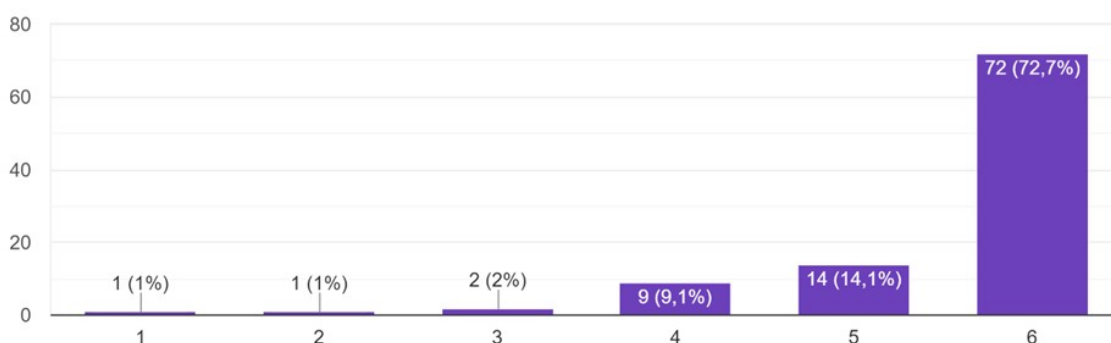

A válaszok ennél a kitöltésnél az alábbi módon alakultak - az 1-es az „*egyáltalán nem értek egyet*”, míg a 6-os válaszelehetőség a „*teljes mértékben egyet értek*” kategóriát

jelölte: 50,5%-uk nem értett ezzel a kifejezéssel, mivel az 1-es kategóriát jelölte meg. Ehhez kapcsolódik a kitöltők 22,2%-a akik a 2-es kategóriát jelölték meg. 15,2%-a jelölte a hármas kategóriát, továbbá 3-3%-uk jelölte az 5-ös illetve a 6-os kategóriát. Ebből is látszik, hogy a fiatalok nagy százaléka (87,9%) nem ért egyet azzal a feltételezéssel, hogy a pedagógusok anyagi megbecsülése megfelel annak a munkának, amit végeznek.

Mennyire értesz egyet az alábbi kifejezéssel? "A pedagógusok anyagi megbecsülése ma kisebb annál, mint ami megilletné őket."

99 válasz

Ennél a válaszkategóriánál is az 1-es az „*egyáltalán nem értek egyet*”, míg a 6-os válaszlehetőség a „*teljes mértékben egyet értek*” kategóriát jelölte. Ezek alapján az alábbiak szerint alakult az eloszlás: a kitöltők 72,7%-a a 6-os kategóriát jelölte. 14,1%-uk jelölte az 5-ös kategóriát, 9,1%-uk pedig a 4-es kategóriát. A 2-es és az 1-es kategóriához pedig egy-egy válasz érkezett. Ebből arra következtetek, hogy a kitöltők szerint „*a pedagógusok anyagi megbecsülése kisebb annál, mint ami megilletné őket*”, mivel 86,8%-uk az 5-ös és a 6-os kategóriát jelölték.

5. A hipotézisek vizsgálata

A kutatásom célja elsősorban az volt, hogy a pedagógus szakmát vizsgáljam a 18 – 29 éves fiatalok szemszögéből. Azért ezt a korosztályt választottam, mivel az elmúlt tíz év társadalomban bekövetkezett változásai befolyásolták mind a szakma helyzetének változását, mind pedig a fiatalok látásmódját. Elsősorban itt a digitalizáció elterjedésére és a pedagógusok feladatkörének kibővülésére gondolok. Továbbá úgy véltem, hogy ez a

korosztály az, aki még jobban tud kapcsolódni a tíz évvel ezelőtti meglátásaira a szakmával kapcsolatban.

Egyik hipotézisem alapjául is ez a gondolat szolgált, ugyanis: feltételezem, hogy a kitöltők nagy százaléka úgy gondolja, hogy a pedagógus szakmának nagyobb presztízse volt tíz évvel ezelőtt, mint napjainkban.

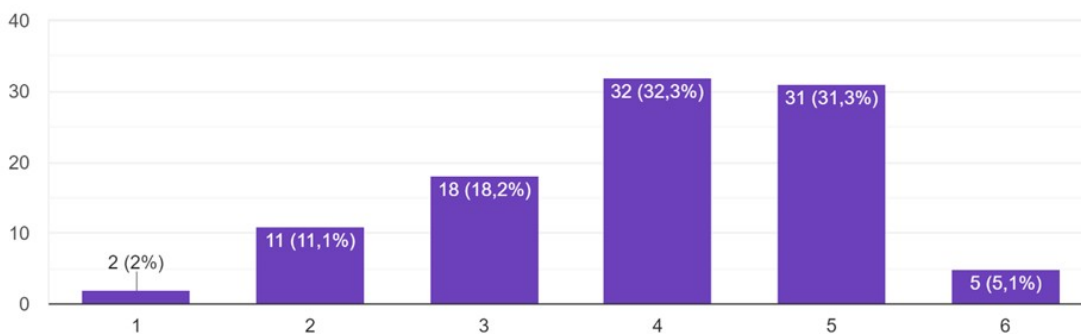
A másik, amit vizsgáltam, az a család hatása arra, hogy a fiatalok hogyan vélekednek a pedagógus szakmáról. Az volt a feltételezésem, hogy azok a fiatalok, akiknek egyik vagy mindkét szülője diplomás végzettséggel rendelkezik, magasabb presztízstérteket állapítanak meg a pedagógus szakmának.

A harmadik hipotézisem szerint: feltételezem, hogy a kérdőív kitöltői úgy gondolják, hogy a pedagógusok anyagi megbecsülése kisebb annál, mint a mi megilleti őket.

5.1. *Első hipotézis vizsgálata*

Szerinted mennyire volt vonzó a pedagógus pálya a fiataloknak tíz évvel ezelőtt?

99 válasz

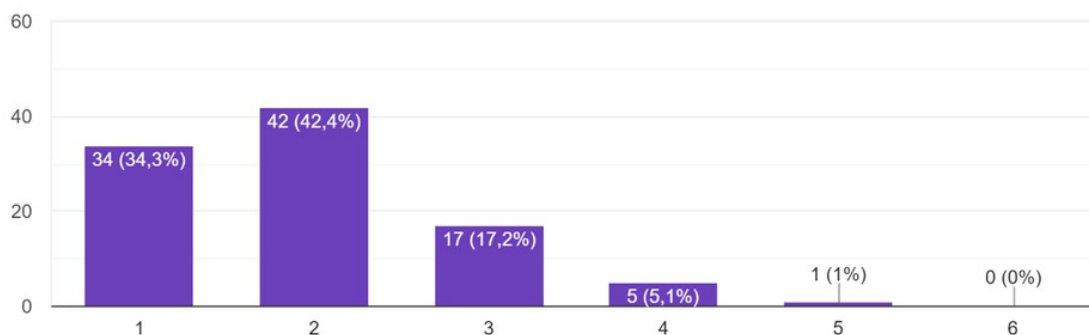

Az első hipotézisem, mely így szólt: - *“Feltételezem, hogy a kitöltők nagy százaléka úgy gondolja, hogy a pedagógus szakma vonzóbb volt a fiatalok számára volt tíz évvel ezelőtt, mint napjainkban.”* - megerősítést nyert. Ennek vizsgálatakor attitűdskálával dolgoztam, melyben az 1-es válaszkategória jelölte azt, hogy a pedagóguspálya *“egyáltalán nem vonzó a fiatalok számára”* a 6-os válaszkategória pedig azt, hogy a pedagóguspálya *“nagyon vonzó a fiatalok számára”*.

Két kérdést tettem fel ennek vizsgálatára. Az egyik kérdésem az volt, hogy: Szerinted mennyire volt vonzó a pedagógus pálya a fiataloknak tíz évvel ezelőtt?

Szerinted mennyire vonzó napjainkban a pedagógus pálya a fiataloknak?

99 válasz

A másik kérdésem pedig így hangzott: Szerinted mennyire vonzó napjainkban a pedagógus pálya a fiataloknak?

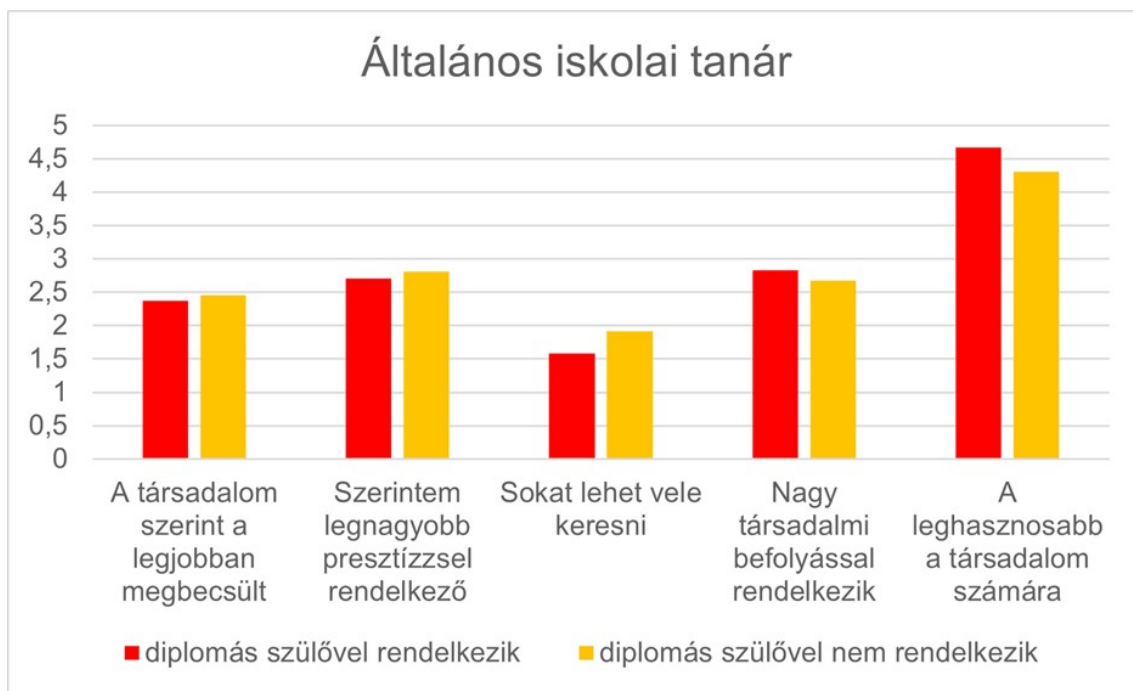
Az első kérdésemre érkezett válaszok az alábbi módon alakultak: a kitöltők összesen 68,7%-a értékelte a 4-es válaszkategóriában a kérdést, ebből arra következtetek, hogy úgy gondolják, hogy tíz évvel ezelőtt vonzóbb volt a pedagóguspálya a fiataloknak.

A második kérdésre adott válaszok a következő képpen alakultak: a kitöltők 93,9%-a értékelte a hármas válaszkategóriától lefelé az attitűdskálát. Ebből arra következtetek, hogy úgy gondolják, napjainkban nem vonzó a pedagóguspálya a fiatalok számára.

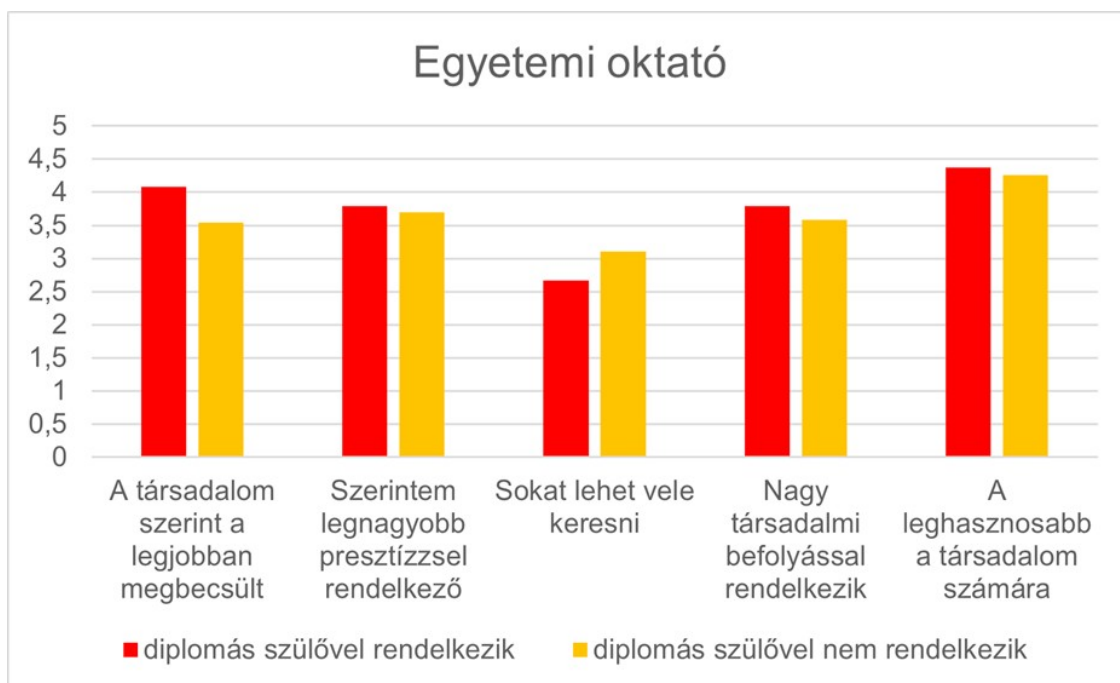
5.2. Második hipotézis vizsgálata

A második hipotézisem, miszerint: - „*Feltételezem, hogy azok a fiatalok, akiknek egyik vagy mindkét szülője diplomás végzettséggel rendelkezik, magasabb presztízsértéket állapítanak meg a pedagógus szakmának.*” – is bizonyítást nyert. Az eredményeim a következőképpen alakultak: összehasonlítottam a diplomás szülővel rendelkező és a diplomás szülővel nem rendelkező kitöltők különböző pedagógus szakmákra adott értékelését, és ebből az eredményből átlagot vontam. Négy pedagógus szakmát vizsgáltam: az általános iskolai tanárt, az egyetemi oktatót és a tanító szakmát.

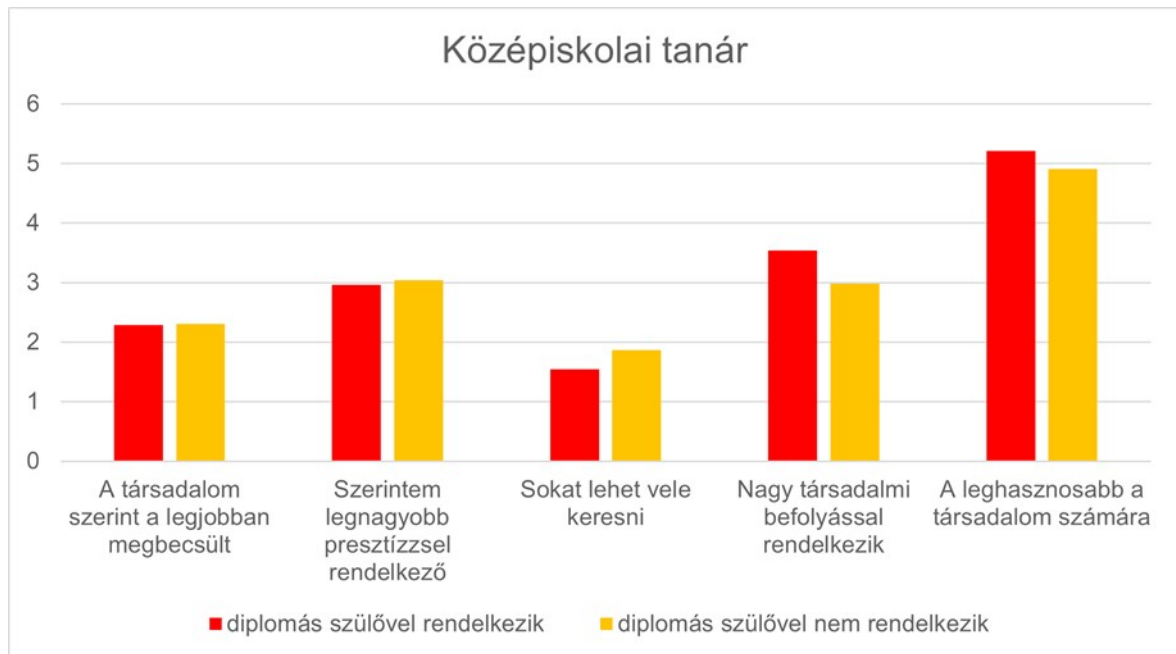
Megfigyelhető a kitöltések alapján, hogy a társadalmi hasznosságot mindegyik pedagógus szakmánál igen magasán értékelték, míg az egyetemi oktató kivételével alacsony értékelést állapítottak meg abban a kérdésben, hogy mennyire lehet vele „sokat keresni”. Továbbá csak az egyetemi oktatót értékelték magas presztízssűnek és a tanítót értékelték a legalacsonyabb presztízssűnek.

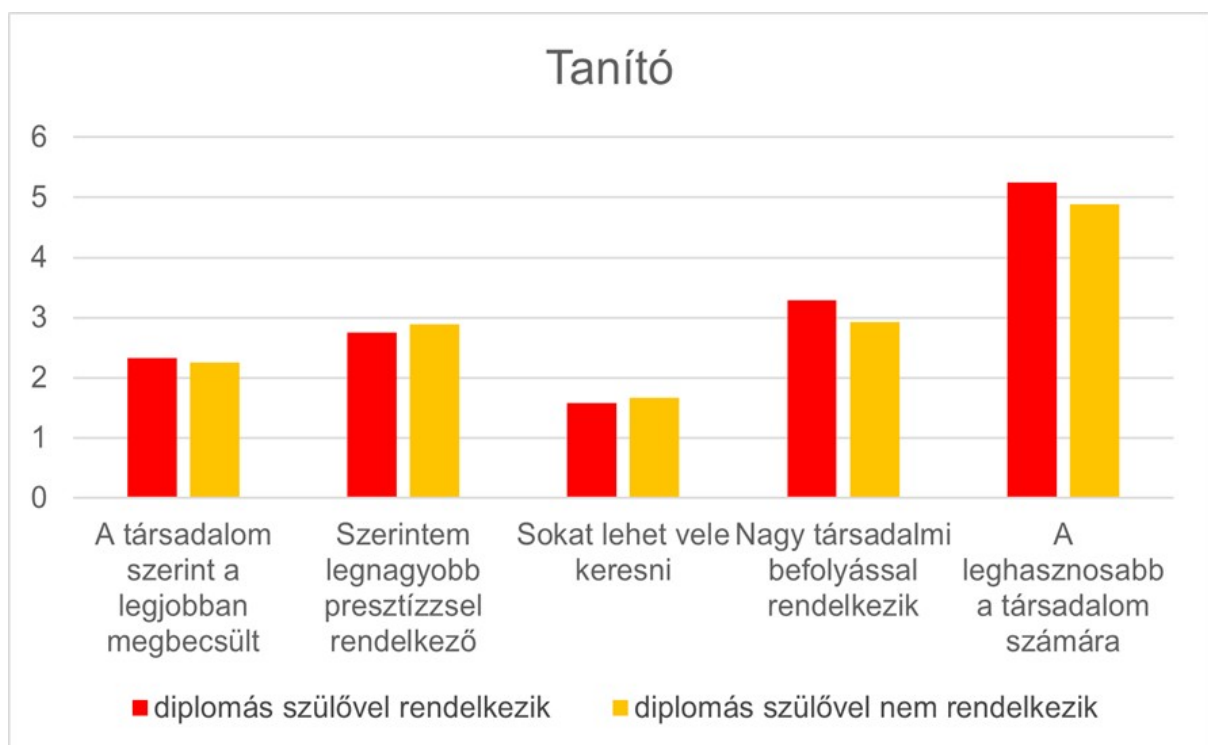
Az általános iskolai tanár esetében a diplomás szülővel rendelkezők 51,3%-ban ítélték pozitívnak a presztízst ennek a szakmának az esetében, míg a diplomás szülővel nem rendelkezők 49,3%-ban.

Az egyetemi oktató esetében a diplomás szülővel rendelkező kitöltők 50,6%-os arányban állapítottak meg pozitív presztízt a szakmának, míg a diplomás szülővel rendelkezők 47,83%-ban.

A középiskolai tanárral kapcsolatos vizsgálat során a diplomás szülővel rendelkezők 47,16%-os, míg a diplomás szülővel nem rendelkezők 46,3%-os arányban állapítottak meg pozitívabb presztízt.

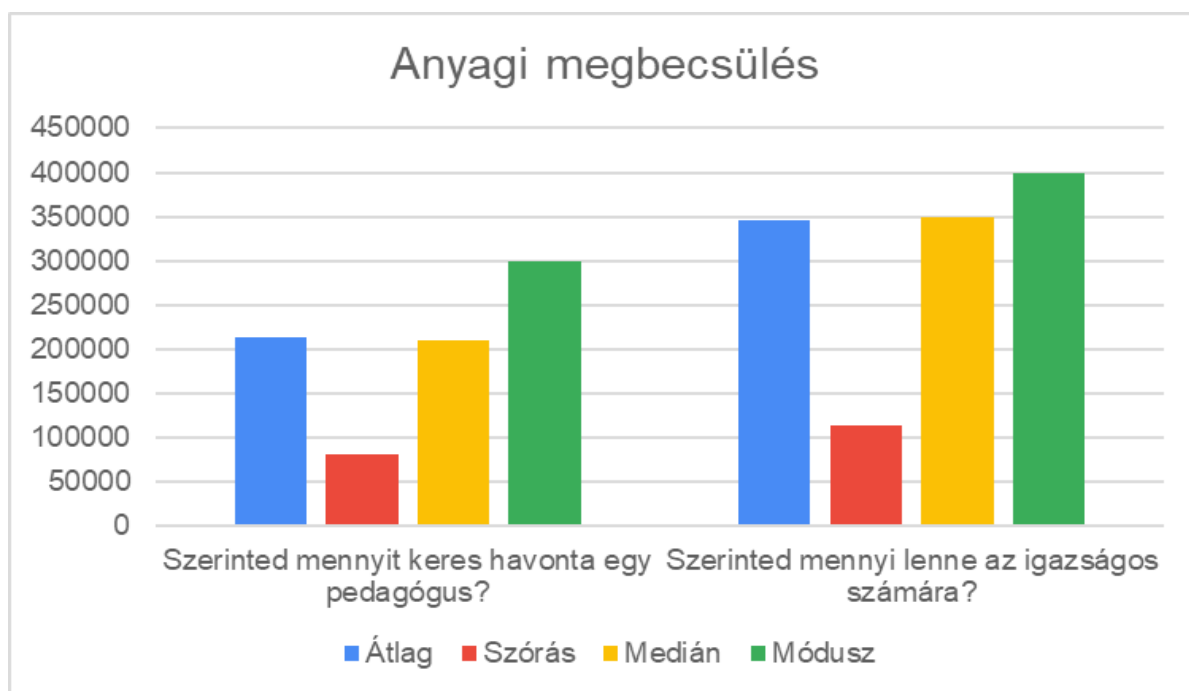

A tanító esetében ez a következőképpen alakult: a diplomás szülővel rendelkező kitöltők 62,3%-ban, a diplomás szülővel rendelkezők 59,3%-ban ítélték meg pozitívabb presztízst ezzel a szakmával kapcsolatban.

Végül összesítettem a négy szakmával kapcsolatos presztízssértékek megállapítását a diplomás és a nem diplomás szülővel rendelkező kitöltők esetében, majd átlagot vontam. Ennek kapcsán megállapítottam, hogy összesítve a diplomás szülővel rendelkező kitöltők 53%-ban, míg a nem diplomás szülővel rendelkező kitöltők 50,7%-ban ítélték meg magasabb presztízst a négy általam vizsgált pedagógus szakmának. Tehát megállapítható, hogy a hipotézisem beigazolódott, viszont hozzá kell tennem, hogy minimális az eltérés a kapott értékek között. Így kimondható, hogy nem fejt ki számottevő hatást a pedagógus szakma megítélésének kapcsán az, ha a kitöltő szülei rendelkeznek diplomával.

5.3. Harmadik hipotézis vizsgálata

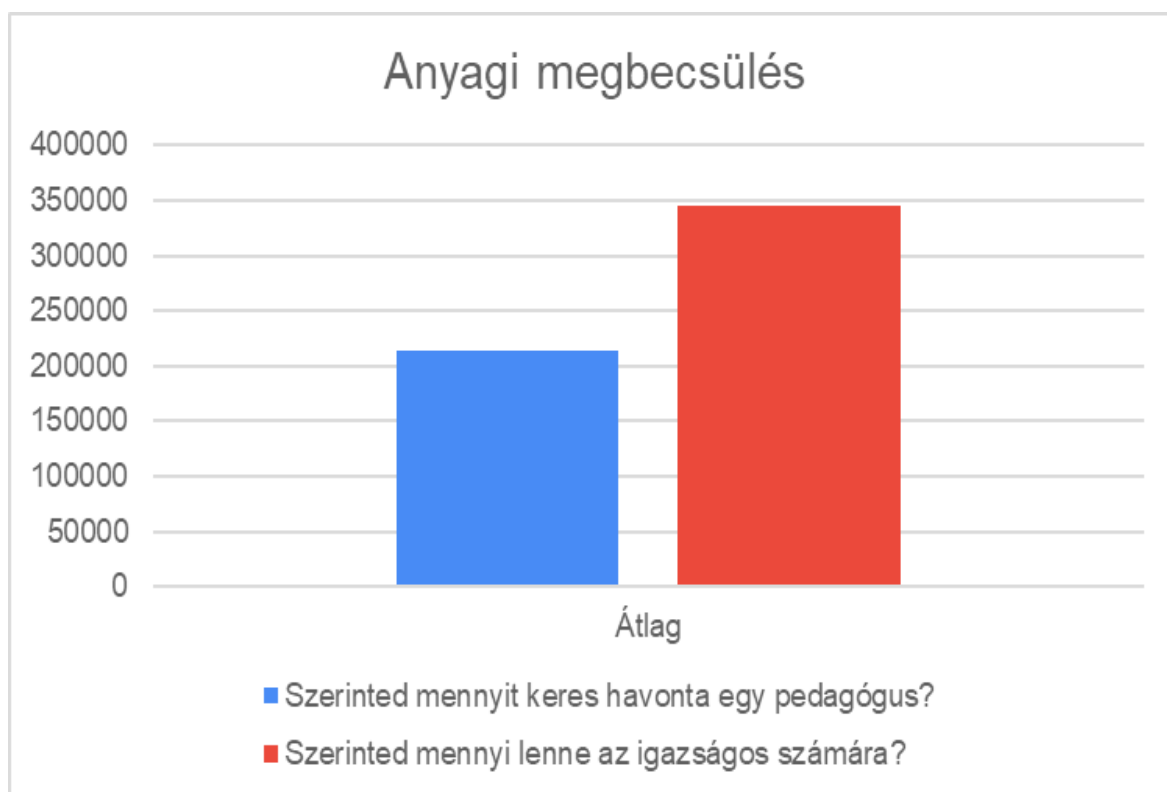
A harmadik hipotézisem, amely így szólt: *“Feltételezem, hogy a kérdőív kitöltői úgy gondolják, hogy a pedagógusok anyagi megbecsülése napjainkban kisebb annál, mint a mi megilleti őket.”* – is bizonyítást nyert. Ezt szintén attitűdskálával vizsgáltam, amely egy hat fokozatú skála volt. Ennél is az 1-es lehetőség jelölte azt, hogy a kitöltő egyáltalán nem ért egyet az állítással, a hatos pedig azt, hogy teljes mértékben egyet ért vele.

Az egyik állítás így hangzott: *“Mennyire értesz egyet az alábbi kifejezéssel? A pedagógusok anyagi megbecsülése megfelel annak a munkának, amit végeznek.”*

A válaszok a következőképpen alakultak: a kitöltők 87,9%-ban értékelték a hármas válaszkategóriától lefelé, ebből azt a következtetést vontam le, hogy nagy százalékuk nem ért egyet azzal az állítással, hogy a pedagógusok anyagi megbecsülése megfelelne annak a munkának, amit végeznek.

A másik állítás így hangzott: *“Mennyire értesz egyet az alábbi kifejezéssel? A pedagógusok anyagi megbecsülése ma kisebb annál, mint ami megilletné őket.”* Ezzel kapcsolatban az alábbi eredmény született: a kitöltők 96,2%-a értékelte a 4-es válaszkategóriától felfelé az attitűdskálát, tehát egyetértenek a feltevéssemmel, mi szerint nem megfelelő anyagi megbecsülésben részesítik a pedagógusokat.

Ennek kapcsán még két kiegészítő kérdést tettem fel. *„Az egyik kérdés így hangzott: Szerinted mennyit keres havonta egy pedagógus?”.* A másik kérdés, pedig az alábbi módon hangzott: *„Szerinted mennyi lenne az igazságos számára?”* Az erre adott válaszok az alábbi módon alakultak: az első kérdésre átlagosan 200 és 250 ezer forintos összeget becsültek meg. A másik kérdés alapján, pedig 300 és 350 ezer forint körüli összeget gondolnának ideális fizetésnek a kitöltők a pedagógusok számára. Ez továbbra is

megegerősíti a harmadik hipotézisemet, miszerint a kitöltők úgy gondolják, hogy a pedagógusok kevesebb anyagi megbecsülésben részesülnek, mint ami megilletné őket.

6. Összegzés

Összegzésként elmondhatom, hogy egy rendkívül érdekes és meghatározó szakmát választottam dolgozatom tárgyául. A pedagógus szakma különösen meghatározó az emberek életében, a pedagógusok pedig, a gyermekek számára az elsők, akik az iskolákban prezentálják a gyermekek számára a társadalmi normákat, szabályokat és értékeket. Egyszerre oktatnak és nevelnek, munkájuk pedig fundamentuma a társadalmi működéseknek azáltal, hogy ismereteket adnak át a gyerekeknek. Azért választottam azt a szakmát kutatásom tárgyául, mert úgy gondolom, hogy fontos meglátnunk ennek a szakmának a helyzetét, mivel szociálpedagógusként rengeteget dolgozunk velük. Ebből kifolyólag munkánk összehangolásához rengeteget tehet hozzá, hogy ismerjük a szakma helyzetét.

Kutatásom során rengeteg információt gyűjtöttem, melyek segítségével jobban megértettem, hogy milyen folyamatok vezettek hozzá ahhoz, hogy a szakma olyan rétegelt és összetett legyen, mint ahogy ma is ismerjük. Érdekes volt számomra az, amikor a professzionalizáció kapcsán összefüggően feltárult előttem az a folyamat, amely során a szakma mostani formája kialakult.

A kutatásom megtervezése során rengeteget gondolkodtam azon, hogy hogyan vizsgáljam a szakmát. Végül azért a 18-29 éves korosztályt választottam, mivel úgy gondoltam, hogy ők már kellő rálátással rendelkeznek a szakmáról, viszonylag frissek az emlékeik az iskolában eltöltött éveikről ellenben már kellő tapasztalatot szereztek más szakmákról is, így van összehasonlítási alapjuk, amellyel objektíven értékelni tudják más szakmákkal összefüggésben.

Amikor először olvastam a Központi Statisztikai Hivatal kutatásáról, akkor fogalmazódott meg bennem az, hogy én is hasonló módon szeretném ezt a szakmát vizsgálni. Azért egészítettem ki a már meglévő szempontokat azzal hogy a kitöltő személyesen melyik szakmát gondolja nagy presztízssűnek, mert úgy véltem, hogy ezzel a szemponttal tudnék a leghatékonyabban dolgozni illetve az ez alapján kapott eredményeket összehasonlítva kapom a legteljesebb képet a szakma helyzetéről a kérdőív eredményei alapján.

Azért is tettem fel azt a kérdést, hogy a kitöltők családjában van-e pedagógus, mert azt feltételeztem, hogy azok a kitöltők tájékozottabbak lesznek a szakma helyzetével kapcsolatban, mivel úgymond „első kézből” értesülnek az aktualitásokról és máshogy látják a szakma helyzetét. Mint kiderült azonban ez nem számottevő tényező ebben a kérdésben, mivel az eredményeim lényegesen nem különültek el abban a tekintetben, hogy van-e pedagógus a kitöltő személy családjában vagy sem. Azt is érdekes volt látni az eredményeim alapján, hogy más szakmákkal összehasonlításban mekkora értékelést kapnak a pedagógus szakmák a presztízs szempontjából. A társadalmi hasznosság tekintetében is magas értékeléseket kaptam ezeket a szakmákat tekintve. Viszont a pénzkereseti lehetőséget tekintve egyöntetűen azon a véleményen vannak a kitöltők az eredmények alapján, hogy rendkívül kedvezőtlen a szakma helyzete ebből a szempontból.

Mindent összegezve úgy vélem, hogy egy rendkívül fontos szakmát sikerült részletesebben is megismernem kutatásom során, mind az elméleti mind az empirikus részét tekintve. Kutatásom kezdetén sokat gondolkodtam azon, hogy milyen tekintetben vizsgáljam a szakmát és úgy vélem, hogy a szociológiai aspektusát tekintve érdekes eredményeket kaptam.

Források

- Ádám, N., & László, T. (2012). *Szocializációs közegek a változó társadalomban, A nevelés esélyei: család, iskola, szabadidő, média*. Budapest: Iszt Alapítvány.
- Andorka, R. e. (2006). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Anikó, F. (2016). *Pedagóguskutatások: Merre tart a pedagógusszakma?* Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- Anikó, F., & Fehérvári, A. (2016). *Pedagóguskutatások: Merre tart a pedagógusszakma?* Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- Árpád, F. L.–S. (1994). Értékek változásai Magyarországon 1987-1993. Kontinuitás és diszkontinuitás a kelet-közép-európai átmenetben. *Szociológiai Szemle 1. sz*, 57-90.
- Balázs Éva, K. M. (2011). *Jelentés a magyar közoktatásról*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- Bourdieu, P. (1987). *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Budapest, Gondolat: Gondolat.

- Fekete Deák Ildikó, J. J. (2017). *Mi ma a tanár, a pedagógus feladata? Oktat vagy nevel is?* Debrecen: Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program.
- Ferenc, G. (1976). *Iskolarendszer és társadalmi mobilitás*. Budapest: Kossuth.
- Gabriella, P., & Tímea, C. (2015). *Szakmai szocializáció a felsőoktatásban: A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében*. Nagyvárad-Budapest: Partium Kiadó.
- <https://www.ksh.hu>. (2016). Retrieved from https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_13.pdf (Letöltés dátuma: 2021. október 23.)
- <https://www.nive.hu>. Retrieved from https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/2_1853_002_101030.pdf (Letöltés dátuma: 2021, október 22)
- János, K. T.–P.–G.–P.–B. (1980). *Réteghelyzet – rétegtudat*. Budapest: Kossuth.
- Matild, K. M.-S. (2012). *Pedagógusok a pályán*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- Mikrocenzus 2016*. (2016). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Nagy, K. (2019). <http://docplayer.hu>. Retrieved from Nagy Krisztina (2019): Professzionizáció-és professzióelméletek a segítő hivatások tükrében, Vol<https://docplayer.hu/193864929-Nagy-krisztina-professzionizacio-es-professzioelmek-a-segito-hivatasok-tukreben-1.html> (Letöltés dátuma: 2021, november 15)
- Natasa, F. (2017). A pedagógusprofesszió és a hazai kutatástörténeti előzmények. *Pedagógiai Szemle*, 55-67.
- Natasa, F. (2021, október 20). <http://real.mtak.hu>. Retrieved from <http://real.mtak.hu/92682/1/74-162-1-SM.pdf> (Letöltés dátuma: 2021. október 20.)
- Németh, A. (2011). <https://edit.elte.hu>. Retrieved from Németh András (2011): Magyar pedagógusképzés és pedagógus szakmai tudásformák I. 1775-1945 – nemzeti fejlőd

https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/32150/pedagoguskepzesnemeth2011_korr1_120124_JAV.pdf?se (Letöltés dátuma: 2021, október 5.)

Polónyi, I., & Tímár, J. . <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle>. Retrieved from <https://folyoiratok.oh.gov.hu>: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-pedagogusproblema> (Letöltés dátuma: 2021. október 8.) (Letöltés dátuma: 2021. október 8)

R, Angelusz. (1998). *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.

Teréz, K.. <http://epa.niif.hu>. Retrieved from http://epa.niif.hu/02700/02750/00006/pdf/EPA02750_tudasmenedzsment_2002_02_028-051.pdf (2021. november 1)

www.nive.hu. Retrieved from https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_mere (Letöltés dátuma: 2021, október 21)

Zoltán, F.:<http://www.researchgate.net>. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Zoltan-Farkas/publication:https://www.researchgate.net/profile/Zoltan-Farkas/publication/341205264_A_tarsadalmi_egyenlotlensegek_es_retegzodes_fogalma_es_tipusai/links/5f6f77d2a6fdcc008 (Letöltés dátuma: 2021, október 23)